

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Lahden perhekeskus Perhetupa pikkulapsiperheiden tukijana

Asiakkaiden näkemyksiä toiminnasta

Anna-Maria Hyrkäs

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

5/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anna-Maria Hyrkäs	Sivumäärä 51 ja 5 liitesivua
Työn nimi Lahden perhekeskus Perhetupa pikkulapsiperheiden tukijana - Asiakkaiden näkemyksiä toiminnasta	
Ohjaava opettaja Esa Ylikoski	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Lahden ensi- ja turvakoti ry/Perhekeskus Perhetupa, Sanna Peltonen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa lähtökohtia ja tarvetta Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toimipisteen perhekeskus Perhetuvan toiminnan kehittämiseksi. Työssä selvitettiin asiakkaiden näkemyksiä Perhetuvan tarjoamaan avoimen päivätoimintaan ja sen eri osa-alueisiin liittyen. Lisäksi tyypillisistä asiakasperheistä luotiin esimerkkikuvaukset tuomaan esille Perhetuvan tekemän matalan kynnyksen ennaltaehkäisevän perhe- ja lastensuojelutyön merkittävyyttä pienlapsiperheiden arjessa jaksamisen tukijana. Kuvauksia voidaan hyödyntää muun muassa Perhetuvan markkinoinnissa ja rahoitusta haettaessa. Osana opinnäytetyötä Perhetuvan asiakkaille tehdyn kyselyn avulla saatiin positiivista palautetta Perhetuvan toiminnan onnistumisesta, ja näin ollen opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös muiden perhekeskusten toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä.</p> <p>Osana opinnäytetyötä tehdyn asiakaskyselyn pohjalta tehtiin myös kevään 2011 aikana Perhetuvan toiminnan kehittämiseen tähtäävä projekti, jonka tuotoksena syntyi harjoittelijoille oma opas Perhetuvan maailmaan. Oppaan käytön tarkoituksena on edesauttaa Perhetuvalla suoritettujen lukuisten harjoittelujaksojen onnistumista, joka heijastuu myös asiakkaiden kokemuksiin esimerkiksi vallitsevaan yleiseen ilmapiiriin liittyen.</p> <p>Opinnäytetyössä sovellettiin kvalitatiivista tutkimusotetta ja tiedon hankinnan menetelminä käytettiin kyselylomaketta, kerronnallista haastattelua sekä havainnointia. Opinnäytetyö ja kehittämisprojekti antavat Perhetuvalle hyvät lähtökohdat toimintansa parantamiseen siten, että asiakkaiden mielipiteet ja harjoittelujaksojen onnistuminen otetaan huomioon.</p>	
Asiasanat perhekeskukset, lapsiperheet, sosiaali- ja terveysjärjestöt, ennaltaehkäisevä perhe- ja lastensuojelutyö, sosiaalinen pääoma	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anna-Maria Hyrkäs	Number of Pages 51 and 5 addendum pages
Title Perhetupa, the family center of Lahti, as a supporter of families with small children – Customers opinions on the activity	
Supervisor Esa Ylikoski	
Subscriber and Mentor Lahden ensi- ja turvakoti ry/Family center Perhetupa, Sanna Peltonen	
<p>Abstract</p> <p>The objective of this final thesis was to clarify the basis and need for development at Lahden ensi- ja turvakoti society's office family center Perhetupa. Opinions of the customers concerning Perhetupa's open daytime activities were clarified in this thesis. The example descriptions of typical customer families at Perhetupa were also created. These descriptions of the families make easier to understand the importance of the preventing low profile family work and child protection; it may help families with small children to take care of their daily life. The example descriptions of typical customer families can be utilized in advertising and funding purposes of Perhetupa. A customer inquiry made as part of this thesis showed positive feedback about Perhetupa's activities; the results of this thesis can be used planning and developing also activities for other family centers.</p> <p>Based on the customer inquiry made during spring 2011 also a development project to Perhetupa was accomplished. A guide for Perhetupa's trainees was produced as a result of the project. The purpose of the guide is to support work placements at Perhetupa. Successful work placements and the positive atmosphere it can create make the customers feel satisfied.</p> <p>The elements of a qualitative case study were used in the thesis. The data was collected by observing, making narrative interviews and using a question form. The thesis and development project give Perhetupa a good starting point to improve its activities by paying attention to customers opinions and success work placements.</p>	
Keywords family centers, families with small children, social- and health organizations, preventing low profile family work and child protection, social capital	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ KOLMAS SEKTORI	6
2.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöt	6
2.1.1 Ennaltaehkäisevä työ ja sosiaalipalvelutoimipaikat kolmannella sektorilla	7
2.1.2 Sosiaali- ja terveysjärjestöt palveluiden tuottajina	8
2.2 Lahden ensi- ja turvakoti ry	9
2.3 Perhekeskus Perhetupa	10
2.3.1 Rahoitus ja markkinointi	12
2.3.2 Moniammatillisuus ja monitoimijuus	13
3 KATSAUS OPINNÄYTETYÖN JA PERHETUVAN TOIMINNAN TAUSTALLA VAIKUTTAVAAN TIETOPOHJAAN	14
3.1 Lapsiperheet	14
3.1.1 Lapsiperheiden hyvinvointi ja sitä uhkaavat tekijät	15
3.1.2 Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen	16
3.2 Perhekeskukset	17
3.2.1 Perhekeskukset laissa ja poliittisissa ohjelmissa	18
3.3 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma	19
3.4 Osallisuus	21
3.5 Vertaistuki	22
3.6 Ennaltaehkäisevä perhe- ja lastensuojelutyö	23
4 OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ, SOVELLETTU TUTKIMUSOTE JA TIEDONHANKINNASSA KÄYTETYT MENETELMÄT	25
4.1 Opinnäytetyön tarkoitus	26
4.2 Kvalitatiivinen tutkimusote	26
4.3 Kyselylomake, kerronnallinen haastattelu ja havainnointi aineiston keruun menetelminä	27
4.3.1 Asiakastyytyväisyyden selvittäminen	30
4.4 Eettisyyden huomioiminen opinnäytetyön teossa	30
5 TULOKSET	32
5.1 Haastattelujen avulla kootut esimerkkikuvaukset Perhetuvan asiakasperheistä	32
5.1.1 Perhe 1	33
5.1.2 Perhe 2	33
5.1.3 Perhe 3	34
5.1.4 Perhe 4	34
5.1.5 Perhe 5	34
5.1.6 Perhe 6	35
5.2 Yksinhuoltajuus Perhetuvan asiakasperheitä yhdistävänä tekijänä	36
5.2.1 Yksinhuoltajuuden ja vanhempien eron heijastuminen lasten elämään	36

5.3 Asiakkaiden tyytyväisyys perhekeskus Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan kyselyn vastausten valossa	38
5.3.1 Yhteenveto ja johtopäätöksiä kyselyn tuloksista	40
6 LOPUKSI	44
7 LÄHTEET	46
8 LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden hyvinvointiin on alettu kiinnittää nykyisin yhä enemmän huomiota. Ajankohtainen aihe nousee esille niin mediassa, eri toimijoiden, kuten järjestöjen ja kuntien, tulevaisuuden suunnitelmissa kuin laissa ja hallitusohjelmissa. Lapsiperheitä on Suomen väestöstä noin neljäkymmentä prosenttia ja heidän joukkoonsa mahtuu paljon hyvin arjen haasteista selviäviä onnellisia lapsia ja vanhempia, mutta osa heistä kaipaa elämäänsä eritasoista tukea.

Jotta perheiden hyvinvointia voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla, niin talan kynnyksen ennaltaehkäisevään perhe- ja lastensuojelutyöhön on panostettava nyt ja tulevaisuudessa. Perhekeskusten tarjoama toiminta vastaa hyvin lapsiperheiden varhaisen tuen tarpeisiin ja tarjoaa vanhemmuuteen tukea niin ammattilaisten taholta kuin vertaistuen muodossa. Lahdessa toimiva pienlapsiperheille suunnattu perhekeskus Perhetupa on monelle pienlapsiperheelle korvaamaton tuki, jonka tarjoamien palveluiden ansiosta arki saa yllensä enemmän auringon paistetta sekä vanhempien ja lasten iloista naurua.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa lähtökohtia ja tarvetta Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toimipisteen perhekeskus Perhetuvan toiminnan kehittämiseksi. Aineistoa työtä varten keräsin asiakkaille suunnatun kyselylomakkeen avulla ja haastattelemalla työntekijöitä. Kyselyn ja haastattelun lisäksi lähtökohtana työlle toimivat omat havaintoni ja kokemukseni, joita olen saanut suorittaessani yhteisöpedagogin opintoihini kuuluvia harjoittelujaksoja Perhetuvalla ja tehdessäni kehittämisprojektiani Perhetuvalla suoritettavien harjoittelujen onnistumiseen liittyen kevään 2011 aikana. Opinnäytetyöhöni sisältyvän asiakaskyselyn avulla keräsin aineistoa myös kehittämisprojektiani varten; asiakkaiden näkemykset Perhetuvan harjoittelijoihin liittyen toimivat suuntaviivoina kehittämisprojektin tuotoksen, harjoittelijoiden oppaan, tekemisessä.

Opinnäytetyössäni esittelen lyhyesti Lahden ensi- ja turvakoti ry:n, jonka toimipiste perhekeskus Perhetupa on. Perhetuvan toimintaa esittelen laajemmin ja tuon esille

asiakasperheiden kokemaa tyytyväisyyden tasoa sen toimintaa kohtaan. Toiminnan merkityksellisyys perheiden näkökulmasta katsottuna nousee puolestaan esille luoduissa tyypillisten asiakasperheiden kuvauksissa. Useita asiakasperheitä yhdistävä tekijä on yksinhuoltajuus ja työssä tarkastellaan myös sen heijastumista lasten elämään. Lisäksi tuon opinnäytetyössäni esille muun muassa sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa. Niillä on tärkeä rooli niin perhe- ja lastensuojelutyössä yleensä kuin ennaltaehkäisevässä työssä, kuten perhekeskusten toiminnan järjestämisessä. Opinnäytetyöni tekee matkan yhteen kolmannella sektorilla toimivaan ennaltaehkäisevän perhe- ja lastensuojelutyön toimipisteeseen perhekeskus Perhetupaan.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ KOLMAS SEKTORI

Kolmannen sektorin rooli perhe- ja lastensuojelutyössä on merkittävä. Järjestöt tarjoavat sellaisia palveluita, joiden toteuttamisesta julkinen sektori ei pystyisi yksin vastaamaan. Järjestöt onnistuvat muun toimintansa, kuten edunvalvonnan, ohessa tuottamaan yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta merkittävää palvelutoimintaa. Tässä kappaleessa esittelen pääpiirteittäin yhden perhe- ja lastensuojelutyön saralla vaikuttavan kolmannen sektorin toimijan Lahden ensi- ja turvakoti ry:n sekä kerron tarkemmin sen toimipisteisiin kuuluvan perhekeskus Perhetuvan toiminnasta. Lisäksi tuon esille moniammatillisuuden ja monitoimijuuden merkityksen järjestötyössä.

2.1 Sosiaali- ja terveysjärjestöt

Lahden ensi- ja turvakoti ry ja sen perhekeskustoiminta lukeutuu sosiaali- ja terveysjärjestöiden alle. Sosiaali- ja terveysjärjestökentälle sijoittuvia rekisteröityjä yhdistyksiä oli vuonna 2007 arviolta yli 8 500 (Vuorinen, Särkelä, Peltosalmi & Eronen 2007). Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat sellaisia yhdistyksiä, joiden tarkoituksena on jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai laajan väestönosan fyysinen, psyykinen ja/tai

sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen sekä edistäminen. Näiden järjestöjen toiminnassa yhdistyy monia erilaisia tehtäviä. Tärkeimpiä tehtävistä ovat vaikuttamistoiminta, vertais- ja vapaaehtoistoiminta, asiantuntijuus sekä tuen ja palveluiden kehittäminen ja tarjoaminen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kenttä on Suomessa moniporainen ja hyvin organisoitunut. Suurin osa paikallisella tasolla toimivista yhdistyksistä kuuluu oman alansa valtakunnalliseen järjestöön suoraan tai alueellisten piirijärjestöjen kautta. (Saastamoinen 2009, 25.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat voittoa tavoittelemattomia yleishyödyllisiä järjestöjä, joiden keskeisin tehtävä on oman jäsenistönsä tai tietyn erityisryhmän etujen ajaminen sekä tarpeiden esille tuominen. Järjestöissä on kumuloituneena paljon kokemusperäistä ja ammatillista tietoa jäsenistönsä erityistarpeista, omaan alaan, kuten lastensuojeluun, liittyvää erityisosaamista, tietoa julkisten palveluiden toimivuudesta sekä vapaaehtois- ja vertaistoiminnasta ja sen merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille. (Saastamoinen 2009, 26.)

2.1.1 Ennaltaehkäisevä työ ja sosiaalipalvelutoimipaikat kolmannella sektorilla

Ehkäisevä toiminta sosiaali- ja terveysjärjestöissä on järjestöjohdon, aluetyöntekijöiden ja yhdistysten arvioiden mukaan tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta, vertaistukea, virkistys-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaa sekä vaikuttamistoimintaa, palveluita ja koulutusta. Ehkäisevän työn merkitys erityisesti valtakunnallisissa yhdistyksissä on suuri ja sen uskotaan säilyttävän tärkeän asemansa myös tulevaisuudessa. Järjestöillä oli vuonna 2006 1 687 sosiaalipalvelutoimipaikkaa, joissa asiakkuuksia oli yli 110 000. Järjestöillä on keskeinen rooli monissa palvelumuodoissa kuten esimerkiksi ensi- ja turvakotipalveluissa ja päihdehuoltopalveluissa. (Vuorinen, Särkelä, Peltonen & Eronen 2007).

Pääosin sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoaminen on luvanvaraista toimintaa. Ympäri vuorokautisia sosiaalipalveluja tuottavat yksityiset palveluntuottajat eli yritykset ja järjestöt tarvitsevat lääninhallitukselta toimintaluvan. Muunlaisia sosiaalipalveluja tar-

joavien tahojen on tehtävä ilmoitus kunnalle, jossa palveluja annetaan. Järjestöjen ylläpitämien sosiaalipalvelutoimipaikkojen lukumäärä Suomessa vuonna 2006 oli yhteensä 1 687. Tilastoitavien sosiaali-palveluiden ulkopuolelle jää kuitenkin merkittävä määrä erilaisia järjestöjen tarjoamia palveluja, joista laki ei edellytä ilmoitus- tai lupamenettelyä. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi suuri osa järjestöjen kuntoutuspalveluista ja erilainen tuki arjen selviytymisen avuksi. (Särkelä 2009, 10–11.)

2.1.2 Sosiaali- terveystajestöt palveluiden tuottajina

Sosiaali- ja terveystajestöjen toiminnassa palveluiden tuottamisen painoarvo on vähentynyt viime vuosien aikana, mutta joillakin alueilla se on edelleen erittäin tärkeää (Järjestöbarometri 2007). Järjestöjen panos palveluiden tuottamisrenkaassa on lakisääteisiä palveluita täydentävien palveluiden toteuttaminen (Simola 2009, 5). Järjestöillä ei ole palveluiden järjestämisvastuuta vaan se kuuluu julkiselle sektorille. Palveluntuottajina järjestöjen merkittävimpänä vahvuutena nähdään olevan oman jäsenistön ja kohdeväen hyvän tuntemisen ja vahvan sitoutumisen heidän hyvinvointinsa edistämiseen ja heidän toiveidensa kuulemiseen. Lisäksi paikallisuus on yksi järjestöjen vahvuuksista, joka mahdollistaa ihmisten tuntemisen puolin ja toisin. (Kilpailuvirasto 2011.)

Yksi järjestöjen tärkeimmistä tehtävistä on palveluiden tuottaminen ja siihen on tullut viimeisten 10–20 vuoden aikana uutena piirteenä voimakas pyrkimys palvelumarkkinoiden avaamiseen. Tämä näkyy nykyisin pääasiassa vanhuspalveluissa sekä lastensuojelussa ja erilaisessa palvelukotitoiminnassa. (Kilpailuvirasto 2011; Simola 2009, 5.)

Sosiaali- ja terveystajestöpolitiikan alueella tapahtuvat laajat muutokset heijastuvat vahvasti järjestöihin ja kunta-järjestöyhteistyöhön. Muutoksista suurin on kunta- ja palvelurakennemuudistus, Paras-hanke, joka muuttaa järjestöjen paikallisen toiminnan tilanteen uudeksi toisenlaisen toimintaympäristön syntymisen myötä. (Särkelä 2009, 9.) Kuntakokojen kasvamisen myötä monet paikalliset pienehköt yhdistykset ja säätiöt sekä osa pienistä yrityksistä joutuvat uudenlaiseen tilanteeseen kilpailun koventu-

essa. Järjestöille ollaan valmiita antamaan sellaisia tehtäviä, jotka eivät muille sektoreille kelpaa, mutta joita yhteiskunta ja julkinen sektori tosiasiaassa tarvitsevat. (Kilpailuvirasto 2011.) Myös Särkelä (2009, 10) näkee järjestöjen kannalta haasteena sen, kuinka ne voivat tarjota tukea ja kehittää palveluita niille ihmisille, joiden palveluista julkinen valta, käytännössä kunnat, eivät kanna riittävää vastuuta. Tämän myötä järjestöjen vaikuttamistointa tulee olemaan tärkeässä roolissa, jotta kaikkien ihmisten perusoikeudet toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Sosiaali- ja terveysjärjestöille tärkeimpiä vaikuttamisen keinoja ovat osallistuminen erilaisiin asiantuntijatyöryhmiin, lausunnot ja kannanotot ja suorat kontaktit päätöksentekijöihin. Valtakunnallisista sosiaali- ja terveysjärjestöistä seitsemänkymmentä prosenttia pitää vaikuttamistoimintaa kohtalaisena tai merkittävänä toiminnan painopisteenä. Vaikuttamistoiminnan merkityksen suhteessa muuhun toimintaan ennakoidaan kasvavan tulevaisuudessa. (Vuorinen, Särkelä, Peltosalmi & Eronen 2007.)

2.2 Lahden ensi- ja turvakoti ry

Lahden ensi- ja turvakoti ry on vuonna 1946 perustettu yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon lastensuojelujärjestö. Yhdistys on valtakunnallisen Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys, joka tuottaa palveluja Lahden ja muun Päijät-Hämeen alueella. Seutuyhteistyön lisääminen palveluiden tuottamisessa on yksi yhdistyksen tärkeistä tulevaisuuden kehittämisalueista. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.)

Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toiminta painottuu neljälle erityisosaamisen alueelle, jotka ovat vauvaperhetyö, perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyö ja kriisityö, perhetyö ja lapsityö. Toiminta on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä. Työssä korostuu vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, kriisityö, väkivallan ehkäisytyö sekä mielenterveystyö. Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toiminnan tarkoituksena on turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, tukea vanhemmuutta ja perhettä sekä ehkäistä ja katkaista perhe- ja lähisuhdeväkivaltakierrettä. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.)

Tärkeitä arvoja toiminnassa ovat asiakaslähtöisyys, inhimillisyys, luotettavuus ja turvallisuus sekä lapsuuden suojeleminen. Asiakaslähtöisessä työskentelyssä korostuu aktiivinen asiakassuuntainen toimiminen, koko perheen kohtaaminen, yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentelyn mahdollisuus ja tukiketjun ylläpitäminen. Lisäksi asiakaspalautteita hyödynnetään toiminnan kehittämisessä niin paljon kuin mahdollista. Inhimillisyydellä puolestaan viitataan asiakkaiden kunnioittavaan kohtamiseen, välittämiseen ja ”ihminen ihmiselle” -mentaliteettiin. Luotettavuudella viitataan ammattitaitoiseen henkilökuntaan sekä valtakunnallisten laatukriteerien noudattamiseen sekä verkostoitumiseen. Lisäksi laajan palveluvalikon ansiosta avunsaanti on mahdollista nopeasti. Työskentely asiakkaan auttamiseksi on suunnitelmallista, pitkäjänteistä ja osaavan henkilökunnan toteuttamaa turvalliseksi koettua toimintaa. Lapsuuden suojeleminen näkyy yhdistyksen toiminnassa erityisosaamisena varhaisen vuorovaikutuksen alueella ja lapsikeskeisenä työotteena. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.)

2.3 Perhekeskus Perhetupa

Perhekeskus Perhetupa sijoittuu Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toiminnan osa-alueista perhetyön alle Alvari perhetyön, Avotuvan ja Säröperhe-projektin rinnalle. Perhetuvan toiminta käynnistyi vuonna 2005 Lahden Perhe -hankkeen myötä. Hankerahoituksen päätyttyä vuonna 2007 Lahden ensi- ja turvakoti ry on vastannut Perhetuvan toiminnasta. Perhetuvan toiminta on lapsiperheille suunnattua avointa päivätoimintaa, ryhmätoimintaa, tilapäistä lastenhoitoa sekä palveluohjausta Lahden keskustassa. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.)

Perhetuvan avoin päivätoiminta tarjoaa perheille ”yhteisen olohuoneen”, vapaata yhdessäoloa ja vertaistukea, laulu- ja leikkituokioita, perhekahvilan ja rintapumppujen lainausta. Avoimen päivätoiminnan myötä vanhemmat saavat tukea vanhemmuuteen ja parisuhteeseen sekä lisää voimia arjessa jaksamiseen. Perhetupa mahdollistaa vertaistuen saamisen toisten vanhempien tapaamisten myötä. Lapset puolestaan saavat Perhetuvalla vieraillessaan mahdollisuuden olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa ja harjoitella ryhmässä oloa. Säännölliset vierailut Perhetuvalla rytmittävät perheiden arkea ja tuovat siihen sisältöä. (Lahden ensi- ja turva-

koti ry 2011.) Perhetuvalla käyvillä perheillä ei tarvitse olla erityisen vaikeaa elämäntilannetta, vaan kahvista ja seurasta voivat tulla nauttimaan kaikki halukkaat pienlapsiperheet, jotka etsivät päiviinsä rytmiä ja mielekästä tekemistä koko perheelle. Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja osallistuminen onnistuu ilman ennakkoilmoittautumista ja se on täysin maksutonta.

Ryhmätoiminta puolestaan mahdollistaa perheiden muodostamien omien ryhmien kohtaamisen. Myös yhdistyksillä on mahdollisuus kokoontua Perhetuvan tiloissa. Perhetuvalla toimi syksyn 2010 aikana kolmekymmentä eri ryhmää (Liite 3). Ryhmäläisiä yhdistäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi samanlainen elämäntilanne, etninen tausta tai yhtenevät kokemukset. Perhetuvalla kokoontuu muun muassa äitejä, jotka ovat saaneet lapsensa samoihin aikoihin, äitejä, joiden äidinkieli on venäjä sekä äitejä, jotka ovat jääneet nuorena leskiksi. Osa ryhmistä on avoimia ja osa suljettuja. Vertaistuki on se kantava voima, joka saa ryhmät kokoontumaan viikosta toiseen.

Perhetuvan tarjoama tilapäinen lastenhoito on tarkoitettu 0 – 7-vuotiaille lapsille tiistaisin, torstaisin ja perjantaisin 9:30 – 14:00 välisenä aikana. Perhetuvan tarjoama lastenhoito mahdollistaa vanhemman pääsyn omien asioiden hoitamiseen ja toimii lapselle virikkeellisenä totuttelupaikkana vanhemmista erossa olemiseen ennen päivähoiton aloittamista. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.) Lisäksi Perhetuvalta saa myös palveluohjausta; perhepalvelukansio, esitteet ja tiedotteet. Kattavan kirjallisen materiaalin lisäksi keskusteluissa esille tuleva käytännön tason tieto muilta lapsiperheiltä sekä perhetuvan henkilökunnalta ovat korvaamattomassa asemassa. (Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011.)

Perhetuvan toiminta ja sen arvopohja tukevat hyvin lapsilähtöisen kasvatuksen juurruttamista perheiden arkielämään. Lapsilähtöisen kasvatuksen pohjana on vanhempien hyvä keskinäinen suhde, lapsen hyvä suhde isään ja äidin huolehtivainen suhtautuminen lapseen. Huolenpito käsittää emotionaalisen tuen antamisen, lapsen toimintojen valvonnan sekä tarpeellisten rajojen asettamisen. Lapsen elämässä lapsilähtöinen kasvatus on merkittävä voimavara. Puolestaan aikuisen tarpeista ja mielialoista ohjautuva kasvatus on riskitekijä lapsen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta. Lapsen näkökulmasta se sisältää vähäistä huomioonottamista, vähäistä vuorovaikutusta lapsen kanssa, mielivaltaa,

epäoikeudenmukaisuutta ja välinpitämättömyyttä lapsen asioista. (Rönkä, Kinnunen 2002, 17.)

2.3.1 Rahoitus ja markkinointi

Lahden ensi ja turvakoti ry:n toimipisteistä useat saavat Raha-automaattiyhdistykseltä rahoitusta toimintaansa, mutta perhekeskus Perhetupa ei sitä saa. Vuosina 2006–2007 Perhetuvan toiminnan alkaessa sen rahoitus tuli hankerahoituksena Lahden Perhe -hankkeen kautta. Nykyisin rahoitus tulee pääasiassa Lahden kaupungilta ja sitä haetaan joka syksy seuraavaksi vuodeksi. Toisilta järjestöiltä ja yrityksiltä sekä yksityishenkilöiltä Perhetupa on myös saanut rahalahjoituksia. Lisäksi pieniä tulonlähteitä tarjoavat Perhetuvan tilapäinen lastenhoito- ja kirpputoritoiminta sekä tilojen vuokraaminen lasten juhlia varten. Lahden ensi- ja turvakoti ry ei anna Perhetuvan toimintaa varten rahallista tukea, vaan sen vastuulla on hallinnollisista tehtävistä huolehtiminen. Jotta Perhetuvan kausittainen rahoitus saadaan hankittua, se vaatii henkilökunnalta aktiivista yhteydenpitoa kaupungin päättäjiin sekä perusteluja toiminnan tarpeellisuudelle. Perhetupa ei ole vielä siirtynyt palveluiden myyjäksi vaan rahoitusta haetaan rahoitushakemuksen avulla.

Perhetuvalla markkinointia ja tiedotusta tehdään resurssien mukaan. Perhetuvan vastaava perhetyöntekijä käyttää työaikaansa tiedotuksesta huolehtimiseen käyden muun muassa terveydenhoitajien yhteispalavereissa kertomassa toiminnasta ja tavaten yhteistyötahoja eri palavereissa. Tiedotusta ja markkinointia tehdään lisäksi jakamalla Perhetuvan esitettä eri toimipaikkoihin ja yhteistyötahoille. Perhetuvan toimivuusien aikana on julkaistu myös sen palveluista kertovia lehti- sekä radiojuttuja ja erilaisissa lastentapahtumissa on tiedotettu sen toiminnasta. Perhetuvalla käy myös eri tahojen vierailijoita tutustumassa toimintaan. Lisäksi Etelä-Suomen Sanomien tapahtumakalenterissa on jokaisena Perhetuvan aukiolopäivänä tieto aukiolosta. Tietoa toiminnasta löytyy myös Lahden ensi- ja turvakoti ry:n kotisivuilta Internetistä. Perhetuvan keskimääräinen käyntikertojen määrä, 800 kertaa kuukaudessa, kertoo tiedotuksen ja markkinoinnin onnistumisesta, sillä asiakkaat ovat löytäneet tiensä hyvin toiminnan pariin.

2.3.2 Moniammatillisuus ja monitoimijuus

Moniammatillisuus ja monitoimisuus näkyvät Perhetuvan toiminnassa muun muassa siinä, kuinka Perhetuvan asiakasperheet ovat löytäneet tiensä mukaan toimintaan. Osa perheistä on saanut tietää Perhetuvan tarjoamista palveluista yhteistyötahojen kautta. Toiset perheet on ohjattu ottamaan osaa Perhetuvan toimintaan Lahden ensi- ja turvakoti ry:n muiden toimipisteiden moniammatillisen henkilökunnan taholta. Lahden ensi- ja turvakoti ry:lle työskentelee esimerkiksi henkilöitä, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja, terveydenhoitajia, lähihoitajia tai lastenhoitajia. Perhetupa tekee yhdistyksen muiden työmuotojen lisäksi yhteistyötä äitiys- ja lastenneuvoloiden, eri järjestöjen, päivähoidon, oppilaitosten, nuorisopalvelun, työvoimatoimiston, seurakunnan, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyhtymän sekä osaamiskeskus Verson kanssa.

Moniammatillisuudesta puhuttaessa viitataan eri asiantuntijoiden yhteistyöhön, jossa korostuvat asiakaslähtöisyys ja tiedon sekä erilaisten näkökulmien yhteen kokoaminen. Yleensä moniammatillisuudella tarkoitetaan saman organisaation sisällä tapahtuvaa eri ammattilaisten välistä yhteistyötä. Monitoimijuus puolestaan tarkoittaa yleensä erilaisten organisaatioiden ja toimijoiden välistä yhteistyötä. (Rantanen 2010, 9-11.) Perhekeskuksissa toteutettava monitoimijuus perustuu toimijoiden tietojen, taitojen ja kokemusten yhteen kokoamiseen. Näin perheiden hyvinvointia pystytään vahvistamaan mahdollisimman monipuolisella tavalla. Parhaimmillaan Monitoimijuutta hyödyntämällä onnistutaan luomaan uusia työkäytänteitä ja toimintamalleja. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 22–23.) Yhteistyötä vaikeuttavia asioita voivat olla esimerkiksi eri tahojen väliset kulttuurierot, yhteisen kielen puuttuminen, toisen työn huono tuntemus, heikko tiedonkulku tai puutteet johtamisessa. Onnistunut yhteistyö edellyttää toimijoiden keskinäisen suhteen kiinteyttä ja avoimuutta sekä johdon ja päättäjien sitoutumista. (Kemppainen & Huusko 2008, 16–17.) Jotta ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö palvelisi parhaiten lasten etua, moniammatillinen ja rajoja ylittävä yhteistyö eri hallinnonalojen ja sektorien välillä on välttämätöntä. (Sosiaaliportti 2011.)

Yhteistyön merkitys nousee esille myös puhuttaessa järjestöjen roolista kuntien terveys- ja sosiaalipalveluiden täydentäjänä. Jaana Simola (2009, 6) nostaa esille erityisesti sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskinäisen yhteistyön tukemisen sekä yhteistyön kehittämisen kuntien sosiaali- ja terveyssektorin toimijoiden kanssa. Tämä yhteistyö lisää kansalaisten osallisuutta yhteiskunnallisissa muutosprosesseissa. Lisäksi se edistää järjestöjen vertais- ja vapaaehtoistoiminnan, järjestöjen palveluiden sekä muun sosiaalisen tuen niveltymistä osaksi julkista palvelujärjestelmää.

3 KATSAUS OPINNÄYTETYÖN JA PERHETUVAN TOIMINNAN TAUSTALLA VAIKUTTAVAAN TIETOPOHJAAN

Tässä kappaleessa esittelen opinnäytetyöni ja Perhetuvan toiminnan kannalta keskeisiä käsitteitä. Aluksi kerron lapsiperheistä ja niiden hyvinvoinnin tilasta Suomessa. Toisena keskeisenä käsitteenä selvennän perhekeskus termin määritelmää. Näiden peruskäsitteiden lisäksi tuon esille perheiden hyvinvoinnin eteen tehtävän työn saralla erityisen merkittäviä aihealueita kuten yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma, osallisuus sekä vertaistuki.

3.1 Lapsiperheet

Tilastokeskus määrittelee lapsiperheen sellaiseksi perheeksi, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Suomen väestöstä lapsiperheisiin lukeutuu noin neljäkymmentä prosenttia eli 584 000 perhettä, joissa on keskimäärin 1,83 lasta. Kahden vanhemman perheitä lapsiperheistä on Suomessa noin kahdeksankymmentä prosenttia, yksinhuoltajien perheitä noin kaksikymmentä prosenttia ja uusperheitä noin yhdeksän prosenttia. (Tilastokeskus 2010.)

3.2 Lapsiperheiden hyvinvointi ja sitä uhkaavat tekijät

Sosiaali- ja terveysministeriön (2004) mukaan suurin osa suomalaisista lapsiperheistä voi nyky-yhteiskunnassa verrattain hyvin ja tulee toimeen omillaan tai vähäisellä tuella. Tällaisten perheiden osuuden kaikista perheistä arvioidaan olevan noin seitsemänkymmentä prosenttia. Loput kolmekymmentä prosenttia perheistä tarvitsevat eriasteista ja -kestoista tukea selviytyäkseen perhe-elämän ja arjen mukana tuomista ongelmista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Perheiden ohella myös suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista on terveitä ja riittävän tasapainoisesti kehittyviä. Erilaisia terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ongelmia omaavien lasten ja nuorten määrä on kuitenkin kasvussa. Yhä useammin moniongelmaisilla perheillä huono-osaisuus kasaantuu ja siirtyy sukupolvelta toiselle. (Häggman - Laitila 2006, 7.) Perhe-elämään, vanhemmuuteen sekä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen voivat nyky-yhteiskunnassa heijastua negatiivisella tavalla esimerkiksi työelämän muutokset, sosiaalisten verkostojen mureneminen tai perherakenteen muutokset. Lasten ja nuorten pahoinvointiin johtavia syitä voivat puolestaan olla muun muassa toiveiden tukahduttaminen, lapsen tai nuoren mitätöinti henkisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti tai fyysisesti, joista kumpuaa myös yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta. (Rönkä, Kinnunen 2002, 4-32.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi Terveiden ja hyvinvointilaitoksen selvitysten mukaan perheiden hyvinvointia heikentävä tekijä Suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa on tuloerojen kasvaminen ja köyhyyden lisääntyminen. Riskiä ajautua köyhyyteen lisäävät lapsiperheissä vanhempien alhainen koulutustaso, pitkäaikainen työttömyys ja perheiden hajoaminen. Tutkimusten mukaan jopa noin puolet lapsiperheistä kokee taloudellisen tilanteensa niin heikoksi, että menojen kattaminen on hankalaa. Lapsiperheet, jotka ovat pienituloisia joutuvat elämään niin sanotusti kädestä suuhun ja yllättävät menoerät voivat vaikeuttaa elämää huomattavan paljon. Taloudellisten huolten ohella toinen perheiden ja lasten hyvinvoinnin heikkenemiseen vaikuttava tekijä on nykyisin alkoholi. Vanhempien päihdeongelmaan voi liittyä myös väkivaltaa, puutteita lapsista huolehtimisessa tai kaltoin kohtelua. Myös satunnainen runsas päihteiden käyttö voi aiheuttaa sen, että lapsi altistuu vaaratilanteille, turvattomuudelle tai laiminlyönneille. (Lammi- Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 11–16.)

3.2.1 Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukeminen

Viime aikoina lapsiperheiden hyvinvointiin on kiinnitetty huomiota ja sitä on pyritty edistämään palveluilla, jotka vahvistavat vanhemmuutta, parisuhdetta, lasten kasvua ja kehitystä sekä perheen omia voimavaroja (Risikko 2010b). Vanhemmuuden ja perheen tukemisessa tärkeässä asemassa ovat mielekäs yhteinen toiminta, elämykset ja kokemukset (Röpelinen 2008, 132).

Pahoinvointi ja ongelmat lapsiperheissä näkyvät käytännön tasolla huostaanottoina ja lastensuojelun tukitoimien kasvavana määränä. Moniin lapsiperheiden kohtaamiin ongelmiin vastataan lastensuojelun keinoin. Vallalla on myös suuntaus, jossa pyritään löytämään mahdollisia keinoja vaikuttaa asioihin aikaisemmassa vaiheessa. Nykyisin panostetaan yhä enemmän lapsiperheiden osalta hyvinvoinnin tukemiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja ennakoivaan tukeen. Tehokkaina keinoina nähdään olevan yhteisöllisyyteen kannustaminen, lapsiperheiden tukeminen heidän omassa asuinympäristössään sekä palveluiden tarjoaminen yhteisö- ja ryhmämuotoisesti. Perheiden hyvinvoinnin kivijalka koostuu arjesta, sosiaalisista verkostoista, lähiyhteisöstä ja ympäristöstä. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistumisen nähdään olevan syrjäytymisen ehkäisyssä ja hyvinvoinnin edistämisessä merkittävässä roolissa. (Röpelinen 2008, 127.)

Yhteisöllisyyden rakentumista ja sen myötä syntyvää hyvinvointia voidaan edistää tarjoamalla avoimia kokoontumispaikkoja. Kyseiset paikat toimivat matalan kynnyksen toimintaperiaatteella ja siellä ihmiset voivat kokoontua, työstää ryhmässä ongelmiaan ja toimia osana elinympäristönsä kehittämistä. Avoimen toiminnan paikkana voi toimia esimerkiksi perhekahvila. Tavoiteltavaa on, että paikka on helposti lähestyttävä ja toiminta vastaa osallistujien tarpeisiin. Avoimen paikan etuna on, että se voi tavoittaa monia sellaisia ihmisiä, jotka jäisivät muuten palveluiden ulkopuolelle. Avoin kohtaamispaikka voi toimia yksilöllisen kehityksen tukijana sekä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajana. (Matthies 2008, 74–75.)

3.3 Perhekeskukset

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän selvityksen mukaan vuoden 2009 lopussa Suomessa oli 51 kunnassa järjestetty perheiden palvelut perhekeskustoiminnan tyypillisellä tavalla ja 43 kunnassa oli suunnitteilla palveluiden muokkaaminen perhekeskusmallin mukaiseksi (Puska 2010). Perhekeskusten alle sijoittuva toiminta vaihtelee suuresti eri puolilla Suomea. Perhekeskusverkoston mukaan perhekeskustyön alaan kuuluu niitä tahoja, jotka tekevät erityisesti ehkäisevää ja varhaisen tuen työtä perheiden kanssa. Usein kyse on moniammatillisuuteen ja monitoimijuuteen perustuvasta työstä paikallistasolla, missä esimerkiksi kunta, järjestöt ja seurakunta tekevät yhteistyötä perheiden kasvatustehtävää ja hyvinvointia edistään. (Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2011.) Kolmannen sektorin osuus perhekeskustoiminnan tarjoajana on merkittävä. Yksi tunnetuimmista perhekeskusten ylläpitäjistä on Suomen suurin lastensuojelujärjestö Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL). Liitolla on eri puolella Suomea 567 paikallisyhdistystä, joiden toiminnan piiriin perhekeskukset eri palveluineen kuuluvat (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011). MLL on ylläpitänyt Suomessa järjestöpohjaista perhekeskustoimintaa jo 1980-luvulta saakka ja sitä luonnehditaan perheiden kumppanuudeksi ja kansalaistoiminnaksi lasten, nuorten ja perheiden arjessa. (Kalliomaa 2004, 34.)

Perhekeskus on nykyaikainen tapa tukea lapsiperheiden arjessa selviytymistä ja järjestää lapsiperheiden palvelut. Lapsiperheiden parissa on olemassa tarve vaivattomasti saavutettaville, kaikille avoimille tiloille, joissa perheet, vanhemmat ja myös ammattilaiset voivat kohdata toisiaan. Kohtaamispaikoilla on monenlaisia rooleja perheiden arjessa. Ne toimivat turvallisina paikkoina perheiden omaehtoiselle tapaamiselle ja ryhmien toiminnoille sekä lasten leikeille. Niissä voidaan lisäksi järjestää asiantuntijaluentoja, antaa ammatillista tukea tai järjestää opastusta arjen askareisiin. Perhekeskuksissa vanhemmuus vahvistuu vertaiskokemusten jakamisen ja omaa lasta koskevan ymmärryksen syvenemisen kautta. Avoimia kohtaamispaikkoja ovat muun muassa perhekahvilat, perhetuvat, perhepuistot sekä avoimet päiväkodit. Perheiden hyvinvoinnin perusta on lasten ja perheiden omissa sosiaalisissa verkostoissa ja ympäristöissä. Perhekeskustyö on luonut kuntiin sosiaalisen hyvinvoinnin ja varhaisen tuen perusrakenteita ja malleja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2011) mukaan perhekeskus kokoaa yhteen lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja toimijat. Perhekeskuksen tarkoituksena on edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä sekä ennalta ehkäistä ja puuttua varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten kasvuympäristöjen ongelmiin. Kunnallisten perus- ja erityispalvelujen ohella perhekeskusverkostoon voivat kuulua monet eri tahot; seurakunnat, järjestöt, vapaaehtoistoimijat ja yksityinen sektori.

Perhekeskuksen toiminnan tavoitteena on vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vertaissuhteita ja keskinäistä vuorovaikutusta. Perhekeskus on sellainen kohtaamispaikka, jossa äidit, isät, lapset ja lapsen läheiset voivat tavata toisiaan turvallisessa ympäristössä. Perheet voivat kokoontua joko vapaamuotoisesti ja omaehtoisesti tai vanhemmat voivat osallistua ohjaajien vetämiin avoimiin vertaisryhmiin. Perhekeskuksessa voi olla tarjolla ammattilaisten vetämiä erilaisia kohdennettuja ryhmiä muun muassa maahanmuuttajavanhemmille, ensisynnyttäjille, pikkulasten isille tai lasten kasvatuskysymyksistä kiinnostuneille. Perhekeskuksen toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Suomessa perhekeskustoimintaa on kehitetty erityisesti vastaamaan pikkulapsiperheiden tarpeisiin. Toiminnan tavoitteena on tukea vanhemmuutta niin, että vanhempi oppii kiinnostumaan lapsesta, toimimaan lapsen kanssa sekä tukemaan lasta lapsen eri kehitysvaiheissa tarkoituksenmukaisella tavalla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

3.3.1 Perhekeskukset laissa ja poliittisissa ohjelmissa

Perhekeskusten toiminnasta ei ole olemassa erillistä lainsäädäntöä, mutta niiden toiminta nojautuu voimassaolevaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön. Asetus neuvolatoiminnasta ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta 380/2009, Lastensuojelulaki 2007/417 sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2003 /2005) luovat pohjaa perhekeskusten toiminnalle. Lainsäädännössä korostetaan, että äitiys- ja lastenneuvolassa, muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä tulee edistää lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta ennalta ehkäisevästi, moniammatillisesti ja suunnitelmallisesti. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

Hallitusohjelmaan 14.9.2007 sisältyi perhekeskusten kehittäminen. Tavoitteena oli koota lapsiperheiden palvelut perhekeskuksiksi. Hallitusohjelmassa on myös paljon muita tavoitteita, jotka liittyvät perhekeskusten toimintaan; yhteisöllisyys, parisuhde- ja perheneuvonnan ennaltaehkäisevä työ, perheiden tukeminen sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö. Lisäksi Lasten nuorten ja perheiden hyvinvoinnin sekä Terveystieteiden edistämisen politiikkaohjelmissa painotetaan ehkäisevää työtä ja varhaista tukea. Myös lastensuojelulaki, joka astui voimaan vuonna 2008, korostaa ennaltaehkäisevää työtä ja lapsiperheiden palveluiden kehittämistä lasten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi sekä vanhemmuuden vahvistamiseksi. Perhekeskustoiminta konkretisoi ehkäisevän lastensuojelun tavoitteita hyvin. Perhekeskusten kehittämistoiminta on kirjattu myös moniin muihin valtakunnallisiin strategioihin ja asiakirjoihin sekä kuntien strategisiin ohjelmiin kuin myös järjestöjen ja seurakuntien toimintasuunnitelmissa. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 38–44.)

3.4 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma

Esimerkiksi järjestön ylläpitämä avoin kohtaamispaikka, kuten perhekeskus, voi toimia merkittävänä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman rakentajana (Matthies 2008,75). Yhteisöllisyys näkyy käytännön tasolla yhteishenkenä, luottamuksena ja keskinäisinä vuorovaikutusverkostoina. Yhteisöllisyyden taustalta löytyvät usein yhteinen historia, onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset, yhteinen tietoisuus tai yhteiset kokemukset. Yhteisöllisyyden nähdään muodostuvan vuorovaikutuksesta, osallisuudesta ja luottamuksesta. (Hyypä 2002, 27–28.) Yhteisöllisyyden merkittävyyteen kiinnitetään huomiota myös sosiaali- ja yhteiskuntapolitiisessa keskustelussa, jolloin yhteisöllisyys nähdään keinona vahvistaa elämän mielekkyyttä, turvallisuutta ja yhteisvastuullisuutta. Yhteisöillä, joista yhteisöllisyyden kokemukset kumpuavat, on huomattava merkitys jokaisen kasvu ja elinympäristönä sekä elämän rakentajana. (Koskinen 2003, 207.)

Yhteisöllisyys yhdistetään myös sosiaaliseen pääomaan muodostumiseen. Sosiaalisen pääoman käsite on satunnaisesti noussut esille jo 1800-luvulta lähtien, mutta laaja yhteiskunnallinen kiinnostus asiaa kohtaan heräsi vasta 1990-luvulla. Tuolloin

käsitteen yleiseen tietoisuuteen nosti Robert Putnam tutkimusraportissaan *Making Democracy Work*. (Ruuskanen 2002, 6.) Putnamin mukaan sosiaalista pääomaa muodostuu ihmisten välisessä jatkuvassa tai usein toistuvassa vuorovaikutuksessa (Jallinoja 2006, 197). Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma on yhteisön toimintaa helpottava sosiaalinen voiteluaine. Tällä hän viittaa siihen, että silloin kun ihmiset ovat usein tekemisissä toistensa kanssa ja luottavat toisiinsa, niin sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu. Voiteluaineena toimimisen ohella Putnam nimeää sosiaalisen pääoman ansioksi myös sen psykologiset ja biologiset vaikutukset, joiden kautta ihmisten terveys ja elämänlaatu paranevat. Putnam tuo esille myös sen, että sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään, että he ovat pohjimmiltaan riippuvaisia toisistaan. Osallistuvat ihmiset ottavat tekemisissään huomioon itsensä lisäksi myös toiset ihmiset. Osallistujat ovat vähemmän kyynisiä ja empaattisempia toisten murheille. Putnamin näkemykset ja johtopäätökset sosiaaliseen pääomaan liittyen ovat innostuksen lisäksi saaneet osakseen myös kritiikkiä. Joidenkin mielestä käsite ei kuvaa mitään konkreettista, mutta samalla selittää kaikkea. (Ruuskanen 2002, 6-8.)

Petri Ruuskanen (2002, 5) puolestaan määrittelee sosiaalisen pääoman käsitteen seuraavasti: ”Sosiaalisella pääomalla viitataan yleensä sosiaalisen ympäristön tai sosiaalisten suhteiden tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaaliin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, jotka edistävät yhteisön jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintojen yhteensovittamista.” Pekka Kaunismaan (2000,121) määritelmän mukaan sosiaalinen pääoma on sosiaaliseen rakenteeseen kuuluva toimijoiden käytössä oleva suhteellisen pitkäkestoinen voimavara, joka muodostuu kolmesta komponentista: sosiaalisista verkostoista, toimijoiden keskinäisestä luottamuksesta sekä vastavuoroisuuden normeista. Riitta Jallinoja (2006, 197) toteaa, että sosiaalinen pääoma on tarkoitettu välineeksi saavuttaa jotain hyvää ja se on arvokasta siksi, koska sen avulla voi saada sellaista, jota pidetään yhteiskunnassa arvokkaana. Tällaisia arvokkaita asioita voivat olla hyvinvointi tai menestys. Näin ollen ihmiset, joilla on paljon sosiaalista pääomaa, ovat taipuvaisia pärjäämään elämässä.

Kolmannen sektorin toimintaa pidetään yhteisöllisyyden sekä erityisesti sosiaalisen pääoman karttumisen kannalta hyvin merkittävässä roolissa. Robert Putnamin (1993) mukaan yhdistyselämän ja toimivan demokratian välillä on vahva yhteys. Putnam esittää eräässä tutkimuksessaan, että kansalaisaktiivisuuteen kannustava kulttuuri

on keskeinen kansalaisten ja demokratian välisen yhteyden rakentaja. Sosiaalisella pääomalla, jota luodaan muun muassa aktiivisessa yhdistystoiminnassa, voidaan selittää yhteiskuntien vaurauden ja menestyksen eroja. Keskustelu sosiaalisesta pääomasta on osoittanut sen, että yhdistystoiminnalla voi olla merkittäviä vaikutuksia yhteiskunnalliselle elämälle. Putnamin ajatukset yhdistystoiminnan merkittävydestä sosiaalisen pääoman muodostajana ja sitä myötä yhteiskunnan menestyksen luojana eivät ole säästyneet kritiikiltä. Kenneth Newtonin (1997) mukaan kouluun, perheeseen, työhön ja muihin yhteisöihin liittyvät kanssakäymisen muodot ovat kokonaisuudessaan merkittävämpi sosiaalisen pääoman lähde. Näissä muodoissa ihmiset verkostoituvat, muodostavat luottamussuhteita ja vastavuoroisuuden normeja. Yhdistystoiminta toki tuottaa huomattavan lisän sosiaalisen pääoman muodostumisessa, mutta ei ole merkitykseltään ratkaiseva. (Kaunismaa 2000, 119–133.)

Yhdistystoiminnan merkittävyyden puolesta, sosiaalisen pääoman muodostumisen osalta, puhuvat Putnamin lisäksi myös Stolle ja Rocho (1998). He ovat yhdysvalloista, Ruotsista ja Saksasta keräämänsä aineiston perusteella havainneet, että yhdistystoiminnan ja muiden sosiaalisen pääoman mittareiden välillä on vahva korrelaatio. Yhdistyksissä toimivien jäsenten ja niihin kuulumattomien välinen ero on merkittävä kaikilla sosiaalisen pääoman mittareilla arvioituna. Yhdistyksissä toimivat henkilöt osoittavat sekä suurempaa yleistettyä luottamusta että luottamusta julkisiin systeemeihin, suhtautuvat optimistisemmin yhteiskuntaan, ovat suvaitsevaisempia marginaali ryhmiä ja ulkopuolisia kohtaan sekä suhtautuvat muita kielteisimmin vapaa-matkustajiin. Erityisen korkea sosiaalisen pääoman määrä liittyy erityisesti kulttuuriyhdistyksissä toimiviin jäseniin. Lisäksi myös poliittisten, taloudellisten ja vapaa-ajan yhdistysten jäsenillä havaittiin korkeaa sosiaalisen pääoman määrää. (Kaunismaa 2000, 133.)

3.5 Osallisuus

Jotta kokemus yhteisöllisyydestä syntyisi, on erittäin tärkeää kokea myös tunne osallisuudesta. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistuminen toteutuvat käytännön tasolla hyvin avoimissa kohtaamispaikoissa. Osallistuminen näyttäytyy parhaimmillaan silloin, kun se on lähtöisin yksilön omista tarpeista, joihin hän saa tukea ammatilai-

silta. Osallisuuden toteutumiselle parhaat edellytykset ovat silloin, kun yksilöillä on olemassa tunne tasavertaisuudesta ja vastavuoroisuudesta. (Matthies 2008, 69–75.)

Osallisuuden kokemusten ja osallistumisen myötä yhteisölliset ja yksilölliset taidot vahvistuvat ja tämän myötä myös oman elämän haltuun ottaminen ja päämäärien toteuttaminen helpottuu. (Hyypä 2002, 178.) Osallistumisen myötä ihminen voi muun muassa aktivoitua löytämään omia voimavarojaan ja selviytyä paremmin arjessa (Matthies 2008, 69). Tunne osallisuudesta voi syntyä esimerkiksi työn, opiskelun tai järjestötoiminnan kautta. (Hyypä 2002, 178.) Järjestöjen tarjoamien varsinaisten osallisuutta vahvistavien palvelujen lisäksi sitä tarjoaa jo pelkkä toimintaan osallistuminen sinänsä. Esimerkiksi järjestön vapaaehtoistoimintaan mukaan meneminen luo osallisuutta omalla tavallaan. Vaikka vertaistukiryhmiin osallistuminen ei varsinaista vapaaehtoistoimintaa ole, niin myös niiden kautta tunne osallisuudesta vahvistuu. Kokemukset tasavertaisena toisten rinnalla kulkijana olemisesta sekä tunteet tuen saamisesta ja antamisesta vertaisryhmätoiminnassa saavat aikaan myös kokemuksia osallisuuden toteutumisesta.

3.6 Vertaistuki

Järjestöillä on suuri merkitys vertaistukipalveluiden järjestämisessä. Vertaistuki on perhe- ja lastensuojelutyön lisäksi hyvä työmuoto myös useilla muilla aloilla. Esimerkiksi kehitysvammaisten tukemisessa, maahanmuuttajien kotouttamisessa ja erilaisista riippuvuuksista, kuten huumeista, eroon pääsemisessä vertaistuen käytön hyödyt ovat huomattavan suuressa roolissa. Vertaistuen periaate toteutuu usein myös arjen epämuodollisissa tilanteissa, mutta järjestöjen mahdollistamat ryhmämuotoiset organisoidut tapaamiset ovat vertaistuen jakamiselle arkea otollisimpia tilanteita. Ryhmätoiminnan mahdollistaminen osana perhetyötä tuo esille vertaistuen merkityksen.

Monien pienten lasten vanhempien mielestä heidän tilannettaan ei voi ymmärtää kukaan muu kuin se, joka elää samaa vaihetta heidän kanssaan. Toiset vanhemmat puolestaan kokevat, etteivät voi tai halua rasittaa läheisiään lapsiperheiden arkeen kuuluvilla huolilla. Ryhmiin osallistuvilla on halu jakaa kokemuksiaan muiden kanssa

ja tällä tavoin pyrkiä keskinäisesti ratkaisemaan tai lieventämään henkilökohtaista ongelmaansa tai elämän tilannettaan. Ryhmän jäsenilleen tarjoama tuki voi vahvistaa itsetuntoa ja lisätä taitoja selviytyä kriisintunteesta. (Euramaa 2001, 14.)

Ryhmätoiminnan vanhemmuutta ja itsetuntoa vahvistavia piirteitä ovat esimerkiksi muiden vanhempien havainnointi ja vertailu. Lisäksi vanhemmuutta vahvistavia kokemuksia ryhmätoiminnan ansiosta saadaan oman lapsen havainnoimisesta, muiden havainnoista kuulemisesta ja uuden tiedon saamisesta sekä tunteesta toimia vertaistensa muodostamassa ryhmässä. Arjessa jaksamista helpottavina tekijöinä toimivat uudet tiedot ja taidot sekä tiedon saaminen palveluista ja toimintamuodoista. Ryhmässä toimimisen myötä muodostuneet uudet sosiaaliset suhteet puolestaan vahvistavat sosiaalista verkostoa, joka voi lisätä yhteisöllistä kasvatusta, vastuun ottamista sekä helpottaa avun hakemista ja saamista. Onnistuneen vanhemmuuden tukemisen kannalta olennaista on keskustelujen kautta toteutuva ongelmien suhteuttaminen, toisten kokemusten kuuleminen, omien tunteiden sekä kokemusten purkaminen, palautteen saaminen, kasvatusvinkkien jakaminen ja tiedon välittäminen. (Röpelinen 2008, 132–133.)

3.7 Ennaltaehkäisevä perhe- ja lastensuojelutyö

Lahden ensi- ja turvakoti ry:n keskeistä toimialuetta on lasten ja perheiden hyvinvoinnin eteen tehtävä työ. Perhekeskus Perhetuvan toiminta on puolestaan ennaltaehkäisevää työtä lapsiperheiden parissa. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa 12.4.2007/417 säädetyssä lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Uudistuneen lain myötä ehkäisevän työn asema vahvistuu ja systematisoituu. Laissa halutaan tietoisesti ohjeistaa kaikki yhteiskuntatoimijat kansalaisista ylimpiin hallintoelimiin panostamaan ennalta ehkäisyyn lapsiväestön hyvinvoinnin ylläpidossa, turvaamisessa ja kehittämisessä. (Sosiaaliportti 2011.)

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan pääasiassa kuntien peruspalvelujen piirissä. Ehkäisevän työn tarkoituksena on tukea lasta ja perhettä ennen lapsi- ja perhekohdaisen lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tuetaan vanhem-

muutta sekä edistetään lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Ehkäisevän lastensuojelun toimintamuotoja ovat esimerkiksi oppilashuolto ja koulun sosiaalityö sekä ennaltaehkäisevä perhetyö. Kunnissa ennaltaehkäisevää perhetyötä tehdään pääasiassa äitiys- ja lastenneuvolan, hyvinvointineuvolan, lasten päivähoidon, kotipalvelun tai muun kaikille lapsiperheille tarkoitetun peruspalvelun yhteydessä. Lisäksi ehkäisevän lastensuojelun toimintamuotoja ovat erityyppiset avoimet varhaiskasvatuspalvelut, avoin päiväkotijärjestelmä ja perhekeskustoiminta, erilaiset vanhempainryhmät, vertaisryhmätoiminta sekä lasten ja perheiden loma- ja leiritoiminnat. Näistä toimintamuodoista monet ovat sellaisia, että niitä voidaan käyttää sekä ehkäisevän lastensuojelutyön välineenä että lastensuojelun avohuollon tukitoimena. (Sosiaaliportti 2011.)

Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä tarkoitetaan lapsiperheille suunnattua kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta myös perheenjäsenten yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Perhetyö voi perustua vapaaehtoisuuteen eikä vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa. Perustehtävänä ennaltaehkäisevällä perhetyöllä on perheiden elämänhallinnan sekä omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen ja arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyö voi liittyä seuraaviin osa-alueisiin; vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn. Perhetyötä ohjaava lainsäädäntö pohjautuu pääasiassa lastensuojelulakiin (36§). Lisäksi eräät muut lait, kuten sosiaalihuoltolaki sekä hallintolaki ohjaavat lastensuojelun perhetyötä. Myös kansainväliset sopimukset, Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n lapsen oikeuksien perussopimus, toimivat merkittävinä suuntaviivoina lastensuojelun saralla tehtävässä työssä. (Sosiaaliportti 2011.)

4 OPINNÄYTETYÖN TEHTÄVÄ, SOVELLETTU TUTKIMUSOTE JA TIEDONHANKINNASSA KÄYTETYT MENETELMÄT

Tässä kappaleessa esittelen opinnäytetyöni tarkoituksen, tutkimusotteen sekä käytetyt tutkimusmenetelmät. Lisäksi tuon esille eettisten periaatteiden huomioimisen osana opinnäytetyön tekemistä. Tutkimustyöhön liittyvien käsitteiden käytöstä huolimatta opinnäytetyöni ei ole tutkimus. Työssä on sovellettu pääasiassa kvalitatiivisen tutkimusotteen tunnusmerkkejä ja tutkimusmenetelmiä on käytetty välineenä tiedon hankinnassa. Opinnäytetyössäni on paljon soveltavan tutkimuksen piirteitä, jossa pyritään luomaan pohjaa kehittämistyölle.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa lähtökohtia ja tarvetta Lahden ensi- ja turvakoti ry:n toimipisteen perhekeskus Perhetuvan toiminnan kehittämiseksi. Aineistoa keräsin asiakkaille suunnatun kyselylomakkeen avulla sekä haastattelemalla työntekijöitä. Kyselyn lisäksi lähtökohtana työlle toimivat omat havaintoni ja kokemukseni, joita olen saanut suorittaessani harjoittelujaksoja Perhetuvalla ja tehdessäni kehittämisprojektiani Perhetuvalla suoritettavien harjoittelujen onnistumiseen liittyen kevään 2011 aikana. Opinnäytetyöhöni sisältyvän asiakaskyselyn avulla keräsin aineistoa myös kehittämisprojektiani varten; asiakkaiden näkemykset Perhetuvan harjoittelijoihin liittyen toimivat suuntaviivoina kehittämisprojektin tuotoksen, harjoittelijoiden oppaan, tekemisessä.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimusote

Tutkimusote on tutkimusmenetelmän yläkäsite, jolla tarkoitetaan eri menetelmäratkaisujen kokonaisuutta. Tutkimusote voi olla luonteeltaan kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen. Nämä kaksi menetelmää eivät ole vastakohtia tai toisensa poissulkevia, vaan ne täydentävät toisiaan. (Kantelinen, Meriläinen, Pietarinen 2000, 33.) Opinnäyte-

työssäni on paljon kvalitatiivisen tutkimusotteen piirteitä. Kyselylomaketta käytetään usein kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä, mutta myös kvalitatiivisessa tutkimusotteessa se on käyttökelpoinen tiedon keruun menetelmä. Lisäksi kvantitatiivista otetta työssäni ilmentävät omien kokemusteni ja havaintojeni hyödyntäminen sekä työntekijöiden haastattelut.

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus kohdistuu laatuun. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole osoittaa todeksi väittämiä vaan sen sijaan pyritään löytämään tosiasioita. Kerätystä aineistosta ei tehdä päätelmiä tutkimuksen yleistettävyyttä ajatellen. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää jotakin tapahtumaa, toimintaa tai ilmiötä ja luoda kuvauksia tutkittavasta asiasta. Tutkimuksen kvalitatiivinen luonne ei välttämättä merkitse läheistä kontaktia tutkijan ja tutkittavien välillä. Tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat yhteen laadullisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2000, 6-16; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–181.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen, johon sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Tutkimuksessa on otettava huomioon, ettei todellisuutta voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toisiaan ja siksi on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Kohdetta pyritään tutkimaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 161.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa varaudutaan tutkimusongelman mahdolliseen muuttumiseen tutkimuksen edetessä. Usein ongelma-sanan käytön sijaan puhutaan mieluummin tutkimustehtävästä, joka asetetaan yleisellä tasolla. Perinteisen kaavan mukaan etenevässä tutkimuksessa pyritään esittämään ongelma mahdollisimman selkeästi ja tarkkarajaisesti. Tavallisesti tutkimusongelmat esitetään kysymysmuotoisesti. Kysymyksen perusmuoto määräytyy tutkimuksen tarkoituksen mukaan. Kuvailuvassa tutkimuksessa kysytään, miten tai minkälainen tietty asia on ja selittävässä tutkimuksessa kysytään, miksi asia on tietyllä tavalla tai mitä seuraa tietynlaisista asiantiloista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 119–122.)

4.3 Kyselylomake, kerronnallinen haastattelu ja havainnointi aineiston keruun menetelminä

Tutkimusmenetelmillä tarkoitetaan yksittäisiä menetelmällisiä ratkaisuja, kuten aineiston keruun menetelmää tai aineiston analyysimenetelmää. (Kantelinen, Meriläinen, Pietarinen 2000, 34.) Opinnäytetyöni aineisto on kerätty kyselylomakkeen, haastattelun ja havainnoinnin avulla.

Kyselytutkimuksen avulla saadaan kerättyä sellaista tutkimusaineistoa, joka tuo esille vastauksia useilta eri henkilöiltä useisiin kysymyksiin. Kyselylomakkeen käyttö mahdollistaa ihmisten ajatusten, kokemusten, tuntemusten, uskomusten ja mielipiteiden selvittämisen. Kyselylomakkeen kautta saadaan tietoa tutkittavasta aiheesta, toiminnasta, käyttäytymisestä, tiedoista, mielipiteistä, käsityksistä ja tosiasioista. Kyselylomakkeessa voidaan käyttää vaihtoehtoiset valmiiksi annetut vastaukset sisältävien kysymysten lisäksi myös avoimia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä vastaukselle jätetään tyhjä tila, jolloin vastaajan on mahdollista tuoda vapaasti esille oma mielipiteensä. Kyselylomake toimitetaan joukolle, jolta halutaan saada tietoa. Kohdejoukko täyttää lomakkeen itsenäisesti ja sitten palauttaa kyselyn takaisin sen laatijalle. Kun tietoa kerätään kyselylomakkeilla, niin ongelmaksi voi muodostua palautuneiden vastausten vähäisyys, joka on yleisin tiedon keruun ongelmista. Toinen riskitekijä kyselyn onnistumisen kannalta on avointen kysymysten niukkasanaiset vastaukset, jotka voivat vaikeuttaa tiedon saantia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 196–198; Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.)

Selvitin asiakasperheiden näkemyksiä Perhetuvan toimintaan liittyen kyselylomakkeen (Liite 1) avulla. Lomakkeen ohessa oli saatekirje (Liite 2). Vastaukset kerättiin palautuslaatikkoon nimettöminä. Lomakkeessa oli neljätoista monivalintakohtaa, joista vastaajat valitsivat itselleen sopivimman vaihtoehdon. Osaan kysymyksistä vastaajat olivat valinneet usean vaihtoehdon. Lisäksi kyselylomakkeessa oli viisi kohtaa, joihin sai valita vastaukseksi kyllä tai ei. Lopuksi oli avoin kohta, johon asiakkaat saivat halutessaan kertoa Perhetuvan ilmapiiriin ja merkitykseen liittyviä ajatuksia tai muita asioita. Kysymykset oli jaettu kuuden otsikon alle, jotka olivat käyntikerhojen määrä ja aukioloajat, tilat ja virikkeet, harjoittelijat ja opiskelijat, palveluohjaus, Perhetuvan tilapäinen lastenhoito ja Perhetuvan ilmapiiri ja merkitys. Vastauksia saa-

tiin yhteensä kuudeltatoista vanhemmalta. Lopussa olleeseen avoimeen kohtaan oli viestinsä jättänyt kuusi vastaajaa. Asiakastyytyväisyyden selvittämisen lisäksi tässä opinnäytetyössä kyselyn tarkoituksena oli harjoittelua käsittelevän osion avulla saada konkreettista tietoa myös harjoittelujen sisällön kehittämiseen ja harjoittelijoiden op-paan laadintaan liittyen.

Valitsin kyselylomakkeen tiedon keruun menetelmäksi, koska koin sen avulla saavani vastauksia mahdollisimman monelta asiakkaalta heidän kannaltaan vähiten aikaa vievällä tavalla. Suuren asiakasmäärän tavoittamiseksi vein kyselylomakkeet ja palautuslaatikon näkyvälle paikalle Perhetuvan tiloihin innostavan saatekirjeen kanssa. Saatekirjeessä kerroin kuka olen ja miksi kyselyä teen, jotta asiakkaat tietäisivät mi-hin tarkoitukseen heidän vastauksiaan hyödynnetään. Tein lomakkeesta sellaisen, johon asiakkaiden olisi lasten vahtimisen ja kahvittelun lomassa mahdollisimman no-pea ja helppo vastata ja siksi päädyin käyttämään useita monivalintakysymyksiä. Ky-selyn avulla halusin selvittää kattavasti kaikkiin Perhetuvan avoimeen päivätoiminnan osa-alueisiin liittyviä asioita, jotta kehittämistoimintaa voitaisiin kohdentaa mahdolli-simman laajalle alueelle aina tiloista vallitsevaan ilmapiiriin saakka. Kyselyn selkeyt-tämiseksi laitoin jokaisen osion alkuun väliotsikot. Viimeisen kohdan kyselyssä päätin jättää avoimeksi, jotta asiakkailla olisi mahdollista nostaa esille myös muita asioita, joita kyselyssä ei ollut huomioitu. Kysely oli mielestäni hyvä toteuttaa nimettömänä, koska henkilön yhdistämisestä mielipiteisiin ei hyötyä olisi ja lisäksi anonyymina vastaamisen mahdollisuus helpottaa aidon mielipiteen kertomista myös negatiivisten asioiden osalta. Myös tiivis ja pientä luukkuu lukuun ottamatta umpinainen palautus-laatikko viestitti vastaajille kyselyn eettisten seikkojen huomioimisesta.

Kyselylomakkeen lisäksi toisena tiedon keruun menetelmä käytin kerronnallista haastattelua. Perhetuvan työntekijöille tekemässä haastattelussa selvitin asia-kasaperheiden taustoja ja Perhetuvan roolia heidän arjen tukijana. Työntekijöiden haastatteluissa halusin antaa heille mahdollisimman paljon vapautta valita, mitä asi-oita hän perheisiin liittyen haluaa esille tuoda. Näin varmistin sen, etten välikysymyk-silläni ohjannut häntä liikaa, vaan aito päällimmäisenä hänen mieleensä jäänyt ku-vaus saatiin tuotua esille.

Kerronnallisen eli narratiivisen haastattelun tavoitteena on koota tutkijalle aineistoksi kertomuksia. Niitä halutaan koota monesta eri syystä. Kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita menneisyyttä, ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksina ja kertomukset suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen. Kertomus on vuorovaikutuksen väline, sillä kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. Catherine Kohler Riessman on hahmotanut kolme perusmallia, joilla kertomukset on ymmärretty tutkimuksessa. Yksi tapa mieltää henkilökohtainen kertomus viittaa lyhyisiin, suullisen kertomuksen rakennetta noudattaviin kertomuksiin, jotka kuvaavat tietyn tapahtuvan tai kokemuksen. Tällaisissa kertomuksissa on tilanne, henkilöt ja juoni. Kertomukset vastaavat yleensä yhteen kysymykseen, kuvaavat kertojan tai hänen välittämänsä yhden kokemuksen. Joissakin tapauksissa suuri osa haastattelua voi perustua yhden laajan kysymyksen esittämiseen ja sitä seuraavaan kertomukseen. Kerronnallisen haastattelun lähtökohtana voidaan ottaa myös kertomuksia hakeva kysymys. Kokemuksellisista kertomuksista on usein laadullisessa tutkimuksessa usein enemmän käyttöä, kuin yleisillä pohdinnoilla. Susan Chase nostaa esille kertomuksen ja raportin eron. Raportti on kuuliainen vastaus, mutta siinä kertoja ei juuri ota vastuuta tarinan merkityksestä. Kertomus puolestaan välittää aina kokemuksen ja perustelee siksi itse, miksi se kannatti keroa. Jotta haastattelusta tulisi onnistunut, se vaatii vastuun siirtoa kertojalle, pelkästään vastauksia tivaamalla saa lähes poikkeuksetta raportin. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2009, 189–199.)

Edellä kuvattujen kahden tiedon keruun menetelmän lisäksi opinnäytetyöni lähtökohtana toimivat Perhetuvalla suorittamieni harjoittelujen sekä kehittämisprojektini aikana tekemäni havainnot. Harjoittelusta tein raportin, jossa erityisesti toin esille havaintojani Perhetuvan toimintaan liittyen. Myös opinnäytetyöni aihe lähti liikkeelle havaintojeni myötä syntyneistä tulkinnoista. Perhetuvan osalta tilaus työlleni oli minun ja työntekijöiden näkemysten yhteneväisyyden myötä selvä.

Havainnointi eli observointi on sellainen aineistonhankintamenetelmä, jossa tutkittavasta ilmiöstä kootaan tietoa sitä seuraamalla ja tekemällä havaintoja. Havainnot kohdistuvat sekä ihmisten toimintaan että käyttäytymiseen, kuten esimerkiksi siihen, miten tutkittavaa ilmiötä käytetään tai miten ihmiset toimivat ilmiöön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa. Havainnointia voidaan tehdä ihmisten verbaalista sekä nonver-

baalista ilmaisusta. Havainnot tekevän tutkijan on pystyttävä erottamaan omat havaintonsa siitä, miten muut ihmiset kuvailevat tai kertovat omista havainnoistaan. Havaintoja voidaan dokumentoida esimerkiksi tekemällä muistiinpanoja, valokuvamalla, äänittämällä tai videoimalla. (Jyväskylän yliopisto 2011.)

4.3.1 Asiakastyytyväisyyden selvittäminen

Asiakastyytyväisyyskyselyjä käytetään usein välineenä mielipiteiden kartoittamisessa. Ne ovat tärkeitä myös järjestöjen tuottamien ja ylläpitämien palveluiden seurannassa ja kehittämisessä. Lisäksi kyselyt toimivat dokumentoituna näyttöinä järjestöjen mahdollisille ulkopuolisille rahoittajille, kuten esimerkiksi kaupungille ja RAY:lle.

Asiakastyytyväisyyskyselyn tekeminen mahdollistaa sellaisen asiakkaiden näkemyksiin perustuvan palautetiedon kokoamisen, jolla kehittämistoimintaa on mahdollista suunnata asiakastyytyväisyyden kannalta kriittisiin asioihin. Lisäksi kyselyt mahdollistavat myös asiakkaita koskevan tulostiedon tuottamisen, jota tarvitaan arvioitaessa ja parannettaessa toimintaa osana laatu- ja arviointijärjestelmää. (Korpi, 2004).

4.4 Eettisyyden huomioiminen opinnäytetyön teossa

Tutkimuksen eettisen vastuun kantaa tutkimuksen kaikilta osin tutkija itse ja näin ollen tutkimuksen etiikkaa voidaan lähestyä tutkijan tutkimusprosessin aikana tekemien valintojen ja hänen toimintansa kautta. Yksittäisen tutkimuksen eettiset sitoumukset rakentuvat tutkimus- sekä tutkijakohtaisesti. (Kantelinen, Meriläinen & Pietarinen 2000, 14).

Eettisten periaatteiden tiedostaminen ja noudattaminen ovat seikkoja, jotka tulee myös opinnäytetyön tekemisessä ottaa huomioon. Minun opinnäytetyössäni liikutaan ennaltaehkäisevän perhe- ja lastensuojelutyön saralla ja siksi on erityisen tärkeää huomioida työssä esille tuotujen asiakkaiden yksityisyyden säilyminen. Työntekijöi-

den haastatteluja asiakasperheiden kuvauksiin liittyen tehdessäni toin esille, etten halua saada edes omaan tietooni kuvauksissa esiintyvien henkilöiden todellisia nimiä. Opinnäytetyön asiakasperheiden kuvauksissa käytetyt nimet on muutettu. Asiakaskyselyn yhteydessä huomioin eettisyyden toteuttamalla kyselyn niin, että vastaajat säilyivät anonyymeina. Suljettu mahdollisimman umpinainen palautuslaatikko edesauttoi sitä, etteivät lomakkeet päätyneet muiden kuin minun tarkasteltavikseni. Kyselyn ohessa olleen saatekirjeen avulla sain puolestaan kerrottua vastaajille kuka kyselyä tekee ja mihin tarkoituksiin heidän vastauksiaan käytetään.

Tutkija kantaa aina moraalisen vastuun siitä, ettei tieteen nimissä ylitetä sallitun rajaa. Tutkijan ja tutkittavan suhteessa tulee noudattaa samoja ehdottomia moraalinormeja kuin jokapäiväisessä elämässä. (Hilpelä 2002, 80.) Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin on erityisesti selvitettävä, miten henkilöiden suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja millaisia riskejä heidän osallistumiseensa sisältyy. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 28.) Tutkijan on hyödynnettävä tutkimusaineistoaan vain siihen tarkoitukseen, mihin hän on saanut kohderyhmältään suostumuksen ja tutkijan on myös etukäteen pohdittava, miten tutkimus saattaa vaikuttaa siihen ryhmään ihmisiä, josta osallistujat ovat lähtöisin (Kantelinen, Meriläinen & Pietarinen 2000, 15).

Tutkimuksen teon eettisistä haasteita pohdittaessa nousee esiin myös rehellisyyden merkitys. Tutkimuksessa tosiasiat tulee esittää tosiasioina ja suurentelua, vähättelyä, vääristelyä, salailua ynnä muuta sellaista tulee välttää (Kantelinen, Meriläinen & Pietarinen 2000, 15). Tutkimustyön kaikissa osavaiheissa tulee välttää epärehellisyyttä. Tutkija ei saa plagioida itseään, omia tutkimuksiaan tai toisten tekstiä eikä vähätellä toisten tutkijoiden osuutta. Tutkija ei myöskään saa yleistää tuloksia kritiikittömästi eikä sepittää eikä kaunistella tuloksia. Tutkimuksen raportointi ei saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista ja esimerkiksi käytetyt menetelmät on selostettava huolellisesti ja myös tutkimuksen puutteet on tuotava julki. Tutkijan tulee lisäksi muistaa, että tutkimukseen myönnettyjä määrärahoja ei saa käyttää väärin tarkoituksiin. Hyvän tutkimuksen tekeminen siten, että eettiset näkökohdat tulevat riittävästi sekä oikein huomioon otetuksi, on vaativa tehtävä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 29–30.)

5 TULOKSET

Tähän kappaleeseen sisältyy kuusi esimerkkikuvausta Perhetuvan tyypillisistä asiakasperheistä sekä Perhetuvan toimintaan liittyvän asiakastytytyväisyyskyselyn avulla saatujen tulosten esittely. Perheitä yhdistävänä tekijänä tarkasteluun on nostettu yksinhuoltajuus ja vanhempien eron heijastuminen lasten elämään.

5.1 Haastattelujen avulla kootut esimerkkikuvaukset Perhetuvan asiakasperheistä

Tyypillinen Perhetuvan asiakasperhe koostuu yksinhuoltajaäidistä ja hänen yhdestä tai useammasta alle kouluikäisestä lapsestaan. Usein yksinhuoltajien taloudellinen tilanne ja tukiverkko ovat heikkoja parisuhteessa eläviin vanhempiin verrattuna ja siksi Perhetuvan tarjoama tuki on heille erityisen merkittävässä asemassa. Yksinhuoltajuus heijastuu yleensä myös lasten elämään. Yksinhuoltajuudesta asiakasperheitä yhdistävänä tekijänä huolimatta on muistettava, että jokaisella perheellä on omanlainen elämäntilanteensa ja heidän tuen tarpeensa vaihtelee ja se huomioidaan aina yksilöllisesti.

Esimerkkikuvauksissa esiintyvien perheiden nimet on muutettu. Kuvaukset perustuvat Perhetuvan vastaavan perhetyöntekijän Sanna Peltosen ja perhetupaohjaajan Merja Airon kerronnallisiin haastatteluihin asiakkaiden elämäntilanteeseen liittyen. Opinnäytetyössäni henkilöstön haastattelujen tarkoituksena oli saada konkreettisia kuvauksia asiakasperheistä myös harjoittelijoiden oppaan laadintaa varten. Kuvausten avulla harjoittelijoille konkretisoituu Perhetuvan toiminnan merkitys perheiden elämässä.

5.1.1 Perhe 1

Perhetuvan palveluita käyttävä Sari on neljän pienen pojan äiti. Sarin ja hänen miehensä parisuhde on ajautunut kriisiin ja lisäksi Sarin lapsuudessa kokemat traumaattiset kokemukset ovat nousseet pintaan. Perhetuvan työntekijät ovat tietoisia äidin vaikeasta elämäntilanteesta ja niin ollen ohjanneet hänet avokriisityön piiriin. Avokriisityöntekijältä saadun tuen lisäksi Sarin tilannetta on helpottanut Perhetuvan tarjoama tilapäinen lastenhoitoapu. Kahden nuorimman pojan ollessa Perhetuvalla hoidossa, äiti on saanut omaa aikaa. Poikia hoidosta hakiessaan äiti on lisäksi saanut tukea omalle jaksamiselleen Perhetuvan työntekijöiden kanssa käytyjen kannustavien ja ymmärtävien keskustelujen kautta.

5.1.2 Perhe 2

Pienen tytön yksinäinen heikossa taloudellisessa tilanteessa oleva yksinhuoltajaäiti Maija on osallistunut lapsensa kanssa säännöllisesti Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan. Avoimen päivätoiminnan lisäksi tilapäinen lastenhoitoapu on ollut ohuen tukiverkon varassa olevalle äidille korvaamatonta. Maijan ahdinkoa ovat lisänneet tyttären sairasteluun liittyvät tutkimukset ja toistuvat käynnit sairaalassa. Maija on saanut tilapäisesti apua perhetyöntekijältä, mutta tämä apumuoto on äidin toiveista piittaamatta hänen osaltaan lakkautettu. Perhetuvan ansiosta Maijan huoli taloudellisesta tilanteestaan on pienentynyt, sillä hänet ohjattiin anomaan Pelastakaa lapset ry:n rahallista tukea. Nyt yksinhuoltaja-äiti saa Perhetuvan hyvän palveluohjauksen ansiosta taloudellista tukea, avoimen päivätoiminnan myötä ystäviä ja tukiverkostoa sekä lastenhoidon ansiosta mahdollisuuden viettää hetken omaa aikaa tietäen lapsensa olevan turvallisessa hoitopaikassa.

5.1.3 Perhe 3

Perhetuvan toiminnan myötä välittyvä vertaistuki on ollut merkittävässä roolissa Millan elämässä. Milla on yksinhuoltaja ja tarvitsee apua selviytyäkseen erityistä tukea tarvitsevan pienen tyttärensä kanssa arjen haasteista. Perhe on kuulunut useiden lastensuojelu- ja perhetyön muotojen piiriin. Tytär on synnyttyään ollut hetken myös lastenkodissa. Milla on saanut Perhetuvalla jakaa kokemuksiaan saamastaan tuesta ja arjestaan erityistä tukea tarvitsevan tyttärensä kanssa muiden samassa elämäntilanteessa olevien äitien kanssa. Millan vertaistuesta saamat voimavarat ovat auttaneet häntä jaksamaan ja kannustaneet pääsemään eteenpäin elämässään.

5.1.4 Perhe 4

Riikan elämään Perhetuvan toimintaan osallistuminen toi mukanaan uusia voimavaroja, joiden myötä lapsesta huolehtiminen ei enää tuntunut mahdottomalta tehtävältä. Riikka on pienen pojan yksinhuoltaja, jonka henkiset voimavarat olivat todella vähissä hänen tullessaan ensimmäistä kertaa Perhetuvalle. Perhetuvan työntekijät ohjasivat Riikan saamaan lisätukea elämäänsä avokriisityön kautta. Tämän lisäksi tilapäinen lastenhoitoapu Perhetuvalla on auttanut Riikkaa jaksamaan paremmin pikkulapsiperheen arjen pyörittämisessä. Vertaistuki puolestaan toi lisää varmuutta ja itseluottamusta oman lapsen kanssa toimimiseen.

5.1.5 Perhe 5

Anu on pienen tytön yksinhuoltaja, joka muutti Lahteen toiselta paikkakunnalta. Muuton myötä välimatka ystävien ja sukulaisten luokse kasvoi ja tukiverkosto uudessa kaupungissa oli lähes olematon. Perhetuvan toiminnan löytäminen oli Anulle suuri helpotus, jonka myötä yksinäisyyden tunne katosi. Anu tapasi muita äitejä ja sai kannustusta uuteen ympäristöön sopeutumisessa Perhetuvan henkilökunnalta. Myös Anun tyttären sosiaaliset taidot ovat kehittyneet huimasti Perhetuvalla käyntien alet-

tua. Tytär pääsee leikkimään muiden lasten kanssa ja äiti saa istahtaa kahvikupin ääreen juttelemaan arjen iloista ja suruista. Anun mukaan sosiaalisten suhteiden luominen ja sopeutuminen uudelle paikkakunnalle olisi ollut äitiyslomalla olevalle yksinhuoltajaäidille ilman Perhetuvan tarjoamia mahdollisuuksia todella vaikeaa. Perhetuvan toimintaan osallistuminen tarjoaa ratkaisun monelle syrjäytymisvaarassa olevalle pikkulapsiperheelle!

5.1.6 Perhe 6

Liisa on hyvinvoiva, eheässä parisuhteessa elävä kolmen lapsen onnellinen äiti. Perheen lapset ovat kaikki alle kouluikäisiä ja Liisa on viettänyt perheen päätöksen mukaisesti kotiäidin elämää jo seitsemän vuoden ajan. Liisan ja hänen miehensä kasvatusajatus on yhtenevä ja elämä on hyvin tasapainoista ja lapsilähtöistä. Liisalle ja hänen miehelleen säännöllinen rytmi perheen arjessa on tärkeässä asemassa.

Perheen arkea rytmittävät säännölliset osallistumiset Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan. Perheen koti sijaitsee kaupungin laidalla ja vanhimman lapsen päivittäinen kerhopaikka puolestaan Lahden keskustassa. Äiti vie vanhimman lapsensa kerhoon ja tulee siksi ajaksi toisten lastensa kanssa viettämään aikaansa Perhetuvalle. Maanantaisin Perhetuvan ollessa suljettuna avoimelta päivätoiminnalta Liisan on ollut hankalaa löytää keskustasta paikkaa, jossa hän ja pienemmät lapset viihtyisivät isoveljen kerhossa olemisen ajan. Turha ajaminen kodin ja keskustan välillä ei tunnu mielekkäältä eikä järkevältä ratkaisulta. Perhetupa tarjoaa viihtyisän paikan lapsille ja vanhemmille myös silloin, kun perhe ei erityisesti tarvitse tukea millään elämänsä osa-alueella. Liisan mukaan käynnit Perhetuvalla ja sen välitön ja lämmin ilmapiiri saavat hänet aina entistä paremmalle mielelle. Liisa huikkaa usein lähtiessään ovelta kiitokset työntekijöille todeten, että Perhetupa on aivan mahtava paikka ja nähdään jälleen huomenna!

5.2 Yksinhuoltajuus Perhetuvan asiakasperheitä yhdistävänä tekijänä

Perhetuvan esimerkkiperheitä tarkasteltaessa viittä perhettä kuudesta yhdistävä tekijä on yksinhuoltajuus. Suomessa lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä oli vuonna 2009 noin kaksikymmentä prosenttia ja lapsia näissä perheissä oli yhteensä yli 180 000. Yksinhuoltajaperheistä isä ja lapsi -perheiden osuus oli noin kolmetoista prosenttia. (Tilastokeskus 2010.)

Huono taloudellinen tilanne on yksi yksinhuoltajuutta leimaava piirre. Tilastokeskuksen (2010) mukaan elinvaiheorymittäin tarkasteltuna yksinhuoltajatalouksissa oli huonoin koettu toimeentulo. Yksinhuoltajilla oli muita useammin maksurästejä ja kaikista yksinhuoltajatalouksista alle puolet sai tulonsa riittämään menoihin helposti. Yhdellä kymmenestä yksinhuoltajataloudella asumismenot eivät olleet ongelma. (Tilastokeskus 2011.)

Yksilapsinen yksinhuoltaja on köyhä silloin, jos hänen tulonsa jäävät alle 1 490,67 euroon kuukaudessa. (Tilastokeskus 2010) Yksinhuoltajaperheiden köyhyys on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomattavan paljon. Syinä pienituloisuuden kasvulle ovat työttömyyden kasvu, perhevapaiden käytön yleistyminen ja lama-vuosina tehdyt perhe-etuuksien leikkaukset sekä niiden ostoarvon heikkeneminen. Lisäksi yksinhuoltajaäidit ovat puolisoäitejä vähemmän koulutettuja. (Haataja 2009, 96.)

5.2.1 Yksinhuoltajuuden ja vanhempien eron heijastuminen lasten elämään

Monien tutkimusten mukaan yksinhuoltajuuden vaikutukset heijastuvat myös lasten elämään. Tavallisesti yksinhuoltajuutta on edeltänyt vanhempien ero, joka on raskas kokemus myös lapselle. Vanhempiansa eron Suomessa kokee vuosittain noin 30 000 (Kartovaara 2007b). Perinteisen ydinperheen tarjoamaa kasvuympäristöä on pidetty parhaana vaihtoehtona lapsen kehityksen kannalta ja siksi perheen purkautumisesta aiheutuvien muuttuvien perhesuhteiden on arvioitu aiheuttavan lapsuuden riskejä ja uhkia. Avioero on monitasoinen prosessi, joka muuttaa oleellisesti perheen ihmissuhteita sekä ennen että jälkeen eroamisen. Lapset

reagoivat eroihin siinä kontekstissa, mikä merkitys perheellä heille on. Asiaan vaikuttavat kulttuurinen, median luoma kuva sekä omat kokemukset. (Broberg 2010, 51.)

Viime vuosina alettu keskittyä myös uudelleenlaiseen eron jälkeisiä perhesuhteita koskevaan tutkimukseen, jonka myötä on nostettu esiin lasten erokokemusten moninaisuus ja kontekstisidonnaisuus. Tämän ajattelun myötä menetysnäkökulman rinnalle on nostettu selviytymisnäkökulma. Eron vaikutusten lapsiin on ajateltu nykyään olevan pienempiä, koska erot ovat monissa maissa kulttuurisesti sallittuja. Perinteinen näkemys vanhempien eron sosiaalisista seurauksista ei ole yksiselitteinen myöskään siksi, että nykyisin suurin osa suomalaisista vanhemmista jakaa huoltajuuden ja neuvottelee keskenään lapsen asioista eron jälkeen. (Broberg 2010, 51–52.)

Jari Sinkkosen (1990, 156) mukaan vanhempien avioero merkitsee lapselle jatkuvia riitoja, joiden jalkoihin hänen omat tarpeensa tallautuvat. Avioerossa lapsi kokee, että kotoa lähtevä vanhempi eroaa hänestä jättäen hänet surun ja kaipauksen valtaan. Siihen kuinka syviä lapsen kärsimykset ovat, vaikuttavat useat tekijät, kuten hänen ikänsä eron tapahtuessa, vanhempien kyky sopia tapaamisoikeuksista ja muista käytännön järjestelyistä sekä sen vanhemman psyykkinen tasapaino, jonka luo lapsi jää asumaan. Lapsen on mahdollista ilmaista kiukun ja syyllisyydentunteita spontaanisti, mutta varsinaiseen surutyöhön hän tarvitsee aikuista avukseen. Jos huoltajana käytännössä toimivalla vanhemmalla ei ole voimavaroja lasten tukemiseen, niin se lisää selvästi lasten tunne-elämän vaikeuksien määrää ja pidentää niiden kestoa. (Sinkkonen 1990, 156.)

Yksi pysähdyttävä ruotsalainen vuonna 2003 julkaistu tutkimus yksinhuoltajuuteen liittyen on tehty The Lancetissa. Tutkimuksessa selvitettiin yksinhuoltajuuden merkitystä lapsiin. Käytännössä kyseisessä tutkimuksessa yksinhuoltajuudella tarkoitetaan lähinnä isättömyyttä. Tutkimukseen osallistui yli 65 000 lasta yksinhuoltajaperheistä, joista 8.3 % asui isänsä kanssa ja 91,7 % äitinsä kanssa. Lisäksi tutkimukseen osallistui 920 000 lasta kahden vanhemman perheestä. Tutkimuksessa vakioitiin sosio-economisia eroja ja vanhempien psyykkistä sairastamista. Tulosten mukaan yksinhuoltajaperheen lapsilla, niin tytöillä kuin pojilla, oli selvästi kohonnut riski sairastua

psykkisesti. Lisäksi riski oli kohonnut itsemurhayritysten sekä päihteiden ongelmakäytön osalta. Pojilla oli myös kohonnut kuolleisuusriski. (Kalland 2006, 5.)

5.3 Asiakkaiden tyytyväisyys Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan kyselyn vastausten valossa

Kyselylomakkeen ollessa jaossa Perhetuvalla, siihen vastasi yli puolet kyseisenä aikana siellä vierailleista asiakkaista. Opinnäytetyötäni voidaan pitää kyselylomakkeen osalta kokonaistutkimukselle tyypillisiä piirteitä edustavana työnä. Kyselyyn vastanneiden joukossa oli sekä usein ja säännöllisesti Perhetuvan toimintaan osallistuvia että harvemmin osallistuvia perheitä. Myös avoimen päivätoiminnan palveluiden, kuten tilapäisen lastenhoidon osalta, kyselyyn vastasi niin sitä käyttäviä asiakkaita kuin niitä, jotka eivät palvelua ole koskaan käyttäneet. Vastaajat edustavat hyvin koko Perhetuvan avoimeen päivätoimintaan osallistuvaa asiakaskuntaa ja siksi on perusteltua olettaa, että vastaajien suurempi määrä ei olisi tuloksia juuri muuttanut.

Kyselylomakkeen ensimmäisessä osiossa selvitettiin perheiden käyntiaktiivisuutta Perhetuvalla ja heidän näkemystään sopivista aukioloajoista. Vastaajista puolet käy Perhetuvalla 3-4 kertaa viikossa ja 31 % 1-2 kertaa viikossa. Kuusi prosenttia käy harvemmin kuin kerran viikossa ja 13 % vastaajista oli laittanut rastin kohtaan jokin muu vaihtoehto ja he kertoivat käyntiaktiivisuudekseen 1-2 kertaa kuukaudessa. Toiseen kohdan vastaukset sopiviin aukioloaikoihin liittyen osoittivat, että enemmistö, 38 %, vastaajista toivoo Perhetuvan laajentavan aukioloaikojaan myös maanantaille. 23 % kokee nykyisten aukioloaikojen, tiistaista perjantaihin kello 9:00–14:00, olevan tarpeisiinsa sopivat. Vastaajista 12 % toivoo Perhetuvan olevan auki myös arki-iltaisina ja 19 % toivoo aukioloaikojen koskevan myös viikonloppuja. Lisäksi 8 % oli valinnut kohdan jokin muu vaihtoehto ja he tarkensivat vastaustaan toivoen, että Perhetupa olisi aina auki, jos resurssit riittäisivät ja, että Perhetupa olisi auki joka kuun ensimmäinen arki-ilta.

Toisessa osiossa tiedusteltiin asiakkaiden tyytyväisyyttä Perhetuvan tiloihin ja sen tarjoamiin virikkeisiin. Lähes kaikki vastaajista kokevat tilojen olevan toimivat ja sopi-

van kokoiset. Vain kuusi prosenttia mainitsi tilojen olevan ruuhkapäivinä ahtaat ja liian pienet. Selkeä enemmistö kokee myös, että Perhetuvan lapsille tarjoamat leikki- ja askartelumahdollisuudet ovat riittävät. Vastaajista vain 13 % toivoo Perhetuvan tarjoavan lapsille enemmän virikkeitä, mutta jätti vastaamatta kysymykseen mitä ne voisivat olla. Suuri osa vastaajista kokee Perhetuvan tarjoaman ohjatun ohjelman määrän olevan riittävä. 19 % vastaa, että ohjattua ohjelmaa on liian vähän ja 6 % toteaa, ettei kaipaakaan sitä ollenkaan.

Kolmannen osion kysymyksillä tiedusteltiin asiakkaiden suhtautumista Perhetuvalla oleviin harjoittelijoihin, joita siellä on keskimäärin kolme henkilöä kerrallaan. Kyselyyn vastanneista peräti 88 % on sitä mieltä, että harjoittelijoiden määrä nykyisellään on sopiva ja 12 % kokee, ettei määrällä ole merkitystä. Toisessa kysymyksessä tiedusteltiin harjoittelijoiden vaikutusta yleiseen ilmapiiriin. 62 % vastaajista koki harjoittelijoiden vaikuttavan positiivisella tavalla ilmapiiriin ja 19 % koki asian niin, ettei harjoittelijoilla ole vaikutusta asiaan. 19 % vastaajista puolestaan toi esille, että harjoittelijan soveltuvuus alalle ja persoona vaikuttavat siihen, kuinka hänen läsnäolonsa heijastuu yleiseen ilmapiiriin. Osion viimeisessä kysymyksessä selvitettiin, mitä vanhempien mielestä harjoittelijan rooliin kuuluu. Vastaajat saivat valita kysymyksen osalta usean vaihtoehdon. Selvä enemmistö vastaajista, 56 % koki, että harjoittelijan rooliin Perhetuvalla kuuluu niin keskustelu vanhempien kanssa kuin lasten kanssa leikkiminen. 24 % puolestaan oli sitä mieltä, että harjoittelijan tulee vahtia lapsia ja puuttua tarvittaessa lasten tekemisiin. 20 % koki, että harjoittelijan rooliin kuuluu lasten kanssa leikkiminen.

Kyselyn neljäs osio keskittyi Perhetuvan toimintaan kuuluvaan palveluohjaukseen. Vastaajista yli puolet, 56 %, ei ole kokenut tarvetta saada tietoa muista palveluista. Asiakkaista 44 % puolestaan koki saaneensa Perhetuvalla käydessään henkilökunnalta tietoa mahdollisista muista perhepalveluista.

Viidennen osion aiheena oli Perhetuvan tarjoama tilapäinen lastenhoitopalvelu. Vastaajista 38 % kertoo käyttävänsä palvelua 1-2 kertaa vuodessa, 25 % 1-3 kertaa kuukaudessa, 25 % ei käytä palvelua ollenkaan ja 12 % käyttää palvelua harvoin tai satunnaisesti. Enemmistö vastaajista, 64 %, kokee, että lastenhoitopalvelua on tarjolla riittävän usein ja loput, 36 %, ovat sitä mieltä, että palvelua on tarjolla liian harvoin.

Kaikki vastaajat kokevat saavansa lapselleen yleensä paikan haluamalleen ajankohdalle tilapäiseen lastenhoitoon. Yli 80 % vastaajista pitää lastenhoitopalvelun kuuden euron suuruista kertamaksua sopivana ja 13 % olisi valmis maksamaan jopa vähän enemmän ja kuusi prosenttia toivoo maksun pienenevän viiteen euroon kerralta.

Kyselyn kuudennessa osiossa selvitettiin kuinka asiakkaat kokevat Perhetuvan ilmapiirin ja merkityksen. Kaikki vastaajat kokevat, että Perhetuvalle on ”matala kynnyks” tulla, ilmapiiri on viihtyisä, vertaistuen saaminen toteutuu hyvin ja Perhetupa auttaa rytmittämään arkea. Lähes kaikki vastaajat kokevat myös Perhetuvan vahvistaneen lapsensa sosiaalisia taitoja. Vain yksi vastaaja oli eri mieltä.

Viimeisessä avoimessa osiossa asiakkaat saivat tuoda esille Perhetuvan ilmapiiriin, merkitykseen tai muihin asioihin liittyviä ajatuksia. Vastaajista 38 % oli jättänyt viestinsä avoimeen kohtaan. Osion vastauksissa neljässä kuudesta tuotiin esille Perhetuvan tärkeyttä ja paikan miellyttävyyttä. Lisäksi yhdessä vastauksessa oli tuotu esille toive, että henkilökunnalla ja harjoittelijoilla olisi rinnassaan nimilaput ja, että harjoittelijat olisivat yleisesti aktiivisempia. Kahdessa vastauksessa tuotiin esille, että henkilökunnan tulisi puuttua siihen, etteivät vanhemmat vahdi lapsiaan ja nämä tuuppivat toisiaan.

5.3.1 Yhteenveto ja johtopäätöksiä kyselyn tuloksista

Kyselyn vastausten perusteella voidaan todeta perheiden vierailevan Perhetuvalla keskimäärin 1 - 4 kertaa viikossa. Enemmistö asiakkaista toivoisi Perhetuvan laajentavan aukioloaikojaan niin, että paikka olisi auki myös maanantaisin. Viikonlopun aukioloajat saivat myös kannatusta. Toisaalta taas 23 % vastaajista on tyytyväinen nykyisiin aukioloaikoihin. Lähes kaikki vastaajat ovat tyytyväisiä Perhetuvan tilojen toimivuuteen ja kokoon. Myös lapsille tarjotut leikki- ja askartelumahdollisuudet sekä ohjatun ohjelman määrä koetaan nykyisellään pääasiassa riittäviksi.

Suurin osa perheistä, jotka osallistuvat avoimeen päivätoimintaan, käy Perhetuvalla viikoittain. Aktiivinen osallistuminen on merkittävässä asemassa osallisuuden koke-

musten syntymisessä. Myös yhteisöllisyyden vahvistumiselle ja sosiaalisen pääoman syntymiselle on olemassa hyvät edellytykset käyntikertojen määrän ja osallisuuden kokemusten kasvaessa. Toimintaan osallistumisen myötä perheet tutustuvat toisiinsa ja ajan kuluessa keskustelut niin henkilökunnan kanssa kuin toisten perheiden parissa voivat muuttua aihealueiltaan koskemaan henkilökohtaisia tunteita ja arjessa jaksamiseen liittyviä kokemuksia. Omiin havaintoihini pohjaten voin todeta, että käytännössä yhteisöllisyys näkyy Perhetuvalla erityisesti hyvänä yhteishenkenä. Lisäksi yhteisöllisyyden ilmeneminen luottamuksena tulee esille henkilökohtaisten kokemusten jakamisena. Perhetuvalla vallitseva yhteisöllisyys kumpuaa perheiden yhteisestä tietoisuudesta ja lisääntyy yhteisten Perhetuvalla saatujen kokemusten kautta. Yhteisöllisyyden vahvistajana voidaan lisäksi pitää myös perheiden elämäntilanteisiin liittyviä yhdistäviä tekijöitä kuten yksinhuoltajuutta.

Yhteenvetona harjoittelijoita koskevan osion tuloksista voidaan todeta, että vanhemmat kokevat harjoittelijoiden osallistumisen Perhetuvan arkeen positiivisena asiana. Vanhemmat toivovat harjoittelijoiden sekä keskustelevan vanhempien kanssa että leikkivän lasten kanssa. Usean harjoittelijan yhtäaikainen läsnäolo ei asiakkaita häiritse ja he kokevat harjoittelijoilla olevan pääasiassa positiivisen vaikutuksen koko Perhetuvan ilmapiiriin. Vaikka Perhetuvalla on havaittavissa vahva yhteisöllisyyden henki, niin silti kaikille avoin ja tervetulleeksi toivottava ilmapiiri on onnistuttu säilyttämään hyvin. Oman kokemukseni mukaan Perhetuvan toimintaan ja perheiden muodostamaan ryhmään on helppo päästä mukaan myös uutena henkilönä.

Perhetuvan palveluohjauksen osalta on selvästi nähtävissä kaksi mielipidettä, jotka saavat molemmat lähes yhtä paljon kannatusta. Toiset asiakkaat ovat tarvittaessa saaneet Perhetuvalla käydessään henkilökunnalta tietoa muista perhepalveluista ja toiset eivät puolestaan ole nähneet tiedon saamista tarpeelliseksi. Valtaosa vastaajista on tyytyväisiä Perhetuvalla tarjolla oleviin esitteisiin lapsiperheiden palveluista. Perhetuvan matalan kynnyksen ennaltaehkäisevä toiminta pystyy vastaamaan monien perheiden tuen tarpeeseen. Ennaltaehkäisevän työn merkitys on valtava. Sen avulla voidaan onnistuneesti pitää yllä perheiden itsenäistä arjessa pärjäämistä sekä ehkäistä perheiden hyvinvoinnin tilan heikkenemistä. Näin vältetään perhe- ja lastensuojelutyön korjaavien työmuotojen käytöltä.

Perhetuvan tarjoamaa tilapäistä lastenhoitopalvelua käyttää kerran tai kaksi kertaa vuodessa enemmistö vastaajista. Melko säännöllisesti, 1-3 kertaa kuukaudessa, palvelua käyttäviä vastaajia oli yhtä paljon kuin heitä, jotka eivät käytä palvelua ollenkaan. Asiakkaat kokevat pääsääntöisesti niin, että tilapäistä lastenhoitopalvelua on tarjolla riittävän usein ja hoitopaikan lapselleen saa aina haluamalleen ajankohdalle. Myös lastenhoitopalvelun kuuden euron suuruista kertamaksua pidetään sopivan suuruisena.

Vastausten perusteella voidaan todeta Perhetuvan olevan paikka, jonne on ”matala kynnys” tulla ja jonka ilmapiiri on viihtyisä. Lisäksi asiakkaat kokevat Perhetuvan vahvistaneen lastensa sosiaalisia taitoja. Myös vertaistuen saaminen ja Perhetuvan toimiminen arjen rytmittäjänä toteutuvat asiakkaiden mielestä hyvin. Avoimen päivätoiminnan lisäksi Perhetuvalla on iltaisin myös vertaisryhmätoimintaa. Vastaukset kertovat kuitenkin jo avoimen päivätoiminnan itsessään onnistuvan toimimaan otollisena ympäristönä vertaistuen periaatteen toteutumiselle. Vaikka perheiden elämäntilanteet poikkeavat toisistaan, niin vertaistuen kannalta varmasti merkittävintä on se, että jokainen Perhetuvan asiakasperhe elää elämässään pienlapsiperheen arkea. Tämän myötä vanhempien ilot, huolet ja jaksamisen kokemukset ovat rinnastettavissa hyvin toisiinsa. Vertaistuen voimaannuttavan luonteen saavuttamiseksi on tärkeää saada kokemus siitä, että samoja asioita läpikäyviä henkilöitä on lähellä ja heidän kanssaan on luonnollista jakaa tunteitaan.

Asiakkaiden vastauksissa Perhetupa saa erityistä kiitosta myös kotoisasta ja miellyttävästä ympäristöstä sekä ilmapiiristä. Lisäksi Perhetuvan tarpeellisuus kotiäideille ja kotihoidossa oleville lapsille nostetaan esille. Positiiviseen sävyyn kirjoitettuja mainintoja saavat lisäksi muutamat asiakkaan mieleen jääneet vireät kontaktia ottavat harjoittelijat, tuoreet leivonnaiset, mukava henkilökunta, sekä aikuinen keskustelu-seura. Positiivisena asiana nähdään myös se, että Perhetuvalle voi tulla itselle sopivaan aikaan ilman ennakkoilmoittautumista ja lisäksi todetaan, että Perhetuvalla tehdään erittäin tärkeää ennaltaehkäisevää lapsiperheitä tukevaa työtä, jonka rahoitus kaupungin tulee taata. Hieman negatiiviseen sävyyn oli kirjoitettu kaksi mainintaa siitä, että henkilökunnan ja vanhempien tulee puuttua aktiivisemmin lasten väliseen toimimiseen leikkien lomassa. Henkilökunnan toivotaan lisäksi ohjeistavan vanhempia toimimaan ja puuttumaan kyseisiin tilanteisiin. Kehittämisideana tuotiin yhdessä vas-

tauksessa esille tarve henkilökunnalle ja harjoittelijoille kiinnitettävistä nimilapuista, jotka helpottaisivat asiakkaita tunnistamaan heidät asiakkaiden seasta.

Hajontaa vastausten välille syntyi eniten käyntikerojen ja tilapäisen lastenhoitopalvelun käyttöketojen osalta. Myös Perhetuvan aukioloajoista esitetyistä eri vaihtoehdoista kaikki saivat oman osansa kannatuksesta. Lisäksi harjoittelijan rooliin liittyvät vastaukset poikkesivat toisistaan kuten myös palveluohjauksen käyttöön liittyvät vastaukset. Yhteneviä mielipiteet ovat erityisesti tilojen ja virikkeiden, harjoittelijoiden määrän sekä tilapäisen lastenhoidon saatavuuden ja hinnan osalta. Myös Perhetuvan ilmapiiriin ja merkitykseen liittyvät seikat nähdään varsin yksimielisesti positiivisessa valossa.

Kysely antoi positiivista palautetta siitä, että Perhetuvalla on onnistuttu hyvin sen perusajatuksen toteuttamisessa käytännön tasolla. Perhetupa tarjoaa asiakkaiden vastausten perusteella mahdollisuuden vertaistuen saamiseen, miellyttävän ilmapiirin ja toimivat tilat, jonne on helppo tulla. Perhetupa auttaa pienlapsiperheitä arjen rytmittämisessä ja arjessa jaksamisessa vahvistaen perheiden hyvinvointia. Vanhemmat hyödyntävät mahdollisuutta saada henkilökunnalta tietoa muista lapsiperheiden palveluista ja käyttävät tilapäistä lastenhoitopalvelua. Perhetuvan tarpeellisuudesta kertoo osaltaan myös se, että aukioloaikojen toivotaan kyselyyn vastanneiden enemmistön taholta laajenevan koskemaan myös maanantaita.

6 LOPUKSI

Tämän opinnäytetyön ja kehittämisprojektin tekeminen kevään 2011 aikana Perhetuvalle antavat hyvät lähtökohdat toiminnan kehittämiseksi. Kyselyn avulla saadut kehittämisvinkit on syytä huomioida myös käytännön tasolla, sillä ne eivät pienimuotoisuutensa (vrt. nimilaput ja vanhempien ohjeistaminen) vuoksi suuria toimenpiteitä vaadi. Toinen huomioimisen arvoinen asia on se, että kyselyn tulokset ovat välittömästi tämän opinnäytetyön valmistuttua käytettävissä apuna rahoitushakemusten laadinnassa. Vastausten perusteella Perhetuvan toiminta vastaa hyvin asiakkaiden tarpeisiin ja sen jatkaminen myös tulevaisuudessa on hyvin perusteltua. Mahdollisuus resurssien riittämiseen aukioloaikojen laajentamista ajatellen vaatii lisää selvitystyötä ja Perhetuvan taholta keskusteluja Lahden ensi- ja turvakoti ry:n kanssa.

Kehittämisprojektin tuotoksena syntyneen harjoittelijoiden oppaan perustoimintaan juurruttamisen onnistumista olisi syytä seurata projektin jatkotoimenpiteenä. Harjoittelijoiden rooli Perhetuvan toiminnan toteuttamisessa on merkittävä ja siksi harjoittelujen onnistumiseen on syytä kiinnittää huomiota. Opinnäytetyön tiimoilta mahdollisena jatkotoimenpiteenä olisi paikallaan toteuttaa arviointitutkimus eri perhekeskusten toiminnan vertaamiseen liittyen. Näin toiminnan kehittämiseen tähtääviin projekteihin saataisiin lisää uusia näkökulmia ja varmistettaisiin perhekeskusten vetovoimaisuuden ja merkityksellisyyden perhe- ja lastensuojelutyön toteuttajina säilyvän myös tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön ja kehittämisprojektin tekeminen onnistuivat saavuttamaan niille asetetut tavoitteet hyvin ja sain paljon uusia oppimiskokemuksia. Opin työskentelemään itsenäisesti ja sain tuloksia aikaan asetetun aikataulun rajoissa. Omia töitä on kuitenkin aina syytä arvioida myös kriittisestä näkökulmasta. Onnistuneista kokonaisuuksista huolimatta erityisesti opinnäytetyöni puutteena näen työn laajan merkityksen puutteen ennaltaehkäisevälle perhe- ja lastensuojelutyön alalle. Opinnäytetyö keskittyy yhden toimipisteen, perhekeskus Perhetuvan, arvioimiseen ja tuloksia ei voi yleistää muihin perhekeskuksiin. Toki opinnäytetyön avulla on osoitettu Perhetuvan

käytänteet toimiviksi ja niistä voidaan ottaa mallia myös muihin saman alan toimipaikkoihin. Kehittämishankkeen osalta sen tuotoksena syntyneen harjoittelijoiden oppaan runko on myös sellainen, jota muut voivat soveltaa omiin tarpeisiinsa sopiviksi. Edellä esitetystä kritiikistä huolimatta olen tyytyväinen siihen, että opinnäytetyöni avulla saavutetut tulokset loivat uutta ja käyttökelpoista tietoa työn tilaajana toimineelle Perhetuvalle. Myös harjoittelijoiden opas vastaa hyvin heidän tarpeisiinsa, mikä lienee töideni osalta tärkeintä.

7 LÄHTEET

Airo, Merja. Perhetupaohjaaja. 24.1.2011. Lahti. Hyrkäs, Anna-Maria.

Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2011. Kattava osaajaverkosto perhekeskustyön kehittämisen tukena. Viitattu 20.3.2011.

<http://www.perhekeskus.fi/>

Broberg, Mari 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki: Väestöliitto.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Euramaa, Katri-Ina (toim.) 2001. Ryhmätoiminta Lapsiperhe-projektin perhetyössä. Kokemuksia ja näkemyksiä vertaisryhmistä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Helsinki: Paino Käpylä Print Oy.

Haataja, Anita 2009. Yksinhuoltajaäitien sosioekonominen asema ja toimeentulo. Teoksessa Forssén, Katja, Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 95-114.

Hilpelä, Jyrki 2002. Kasvatuksen tutkijan eettinen vastuu. Kasvatus 1/2002, 74–84.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1998. Tutki ja kirjoita. 5. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009, Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Kustanussosakeyhtiö Tammi.

Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu 2009. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hyyppä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Häggman-Laitila, Arja 2006. Perhepalvelut työntekijöiden ja perheiden arvioimina. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Sarja A: Tutkimukset ja raportit 7. Helsinki: Yliopistopaino.

Jallinoja, Riitta 2006. Perheen vastaisuus. Familistista käännettä jäljittämässä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Jyväskylän yliopisto 2011. Humanistinen tiedekunta. Havainnointi eli observointi. Viitattu 11.5.2011.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>

Kalland, Mirja 2006. Lapsiperheen hyvinvointi. Tausta-aineistoa Stakesin ja opetushallituksen asiantuntijaseminaariin: Lasten hyvinvointi ja oppimisvalmiuksien arviointi 3-7 vuoden iässä. 19.4.2006. Helsinki. Viitattu 29.3.2011. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/BDFF3EA0-A525-45F7-B1EF-D7D86DC02570/0/Lapsiperheenhyvinvointi_kalland_3_.pdf

Kalliomaa, Milla 2004. Perhekeskustoiminta. Perheiden kumppanuutta. Teoksessa Paavola, Auli 2004 (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi: kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 34-37.

Kartovaara, Leena. 2007b. Lapset hajoavissa perheissä. Teoksessa Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus, 93–108.

Kaunismaa, Pekka 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Ilmonen, Kaj (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 119–143.

Kantelinen, Ritva & Meriläinen, Matti & Pietarinen, Janne 2000. Opetusmoniste kasvatustieteen perusopintojen kurssille. Johdatus kasvatuksen tutkimukseen. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kemppainen, Jaana & Huisko Marja-Leena 2008. Yhteistyön ja kumppanuuden edellytykset ja rakenteet. Teoksessa Kemppainen, Jaana (toim.) 2008. Kutsu kumppanuuteen – eväitä arkeen. Jyväskylän kaupungin raportit 2008. Jyväskylän seudun Perhe-hankkeen loppuraportti. 16-17. Viitattu 26.3.2011. http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/27005_perhehanke_sahkoinen_mike.pdf

Kilpailuvirasto 2011. Kolmas sektori hyvinvointipalveluiden tuottajana. Viitattu 29.3.2011. <http://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/suomi.cgi?luku=julkaisut/kilpailuviraston-uutisia&sivu=uut/u-2010-1-3>

Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus. 127-139.

Koskinen, Simo 2003. Suomalaisen yhteisö- ja sosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) 2003. Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus. 206-236.

Korpi, Aila 2004. Asiakastytytyväisyyskyselyt ammatillisia oppilaitoksia ja oppisopimustoimintaa varten. Arviointi 2/2004. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011. Perhekeskus Perhetupa. Lapsiperheiden kohtaamispaikka. Viitattu 15.1.2011. <http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/perhetupa/index.php>

Lahden ensi- ja turvakoti ry 2011. Lahden ensi- ja turvakoti ry. Viitattu 15.1.2011. <http://www.lahdenensijaturvakoti.fi/esittely.php>

Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. 11-19.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011. Tieto MLL:stä. Viitattu 10.5.2011. <http://www.mll.fi/ml/>

Matthies, Aila-Leena 2008. Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) 2008. Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus. 61-84.

Peltonen, Sanna. Vastaava perhetyöntekijä. 24.1.2011. Lahti. Hyrkäs, Anna-Maria.

Puska, Pekka 2010. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä perhekeskus. Pohjoismaiden perhekeskuskonferenssi 7.5.2010. Espoo. Viitattu 15.2.2011. <http://www.congrex.fi/fc2010/PuskaFI.pdf>

- Rantanen, Anna-Kaisa 2010. Monitoimijuus lastensuojelun kehittämishankkeissa. Tampereen yliopisto. Porin yksikkö. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Viitattu 14.3.2011. <http://tutkielmat.uta.fi/tutkielma.php?id=20741>
- Risikko, Paula 2010b. Mitä Kasteesta kasvamassa. Lasten ja perheiden palvelut muutoksessa. Kaste-seminaari 5.10.2010. Helsinki. Viitattu 25.1.2011. <http://www.videonet.fi/thl/20101005/2/>
- Ruuskanen, Petri (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Röpelinen, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa - mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne &
- Saastamoinen, Ulla 2009. Heimo-hyvinvointipiirin ja järjestöjen yhteistyö Päijät-Hämeessä. Teoksessa Simola, Jaana (toim.) Järjestöjen rooli kuntakentän rakennemuutoksissa. Päijät-Hämeen palvelurakennemuutos-projekti. Päijät-Hämeen liitto A175*2009. Lahti: Päijät-Hämeen liitto. 25-29.
- Simola, Jaana (toim.) 2009. Järjestöjen rooli kuntakentän rakennemuutoksissa. Päijät-Hämeen palvelurakennemuutos-projekti. Päijät-Hämeen liitto A175*2009. Lahti: Päijät-Hämeen liitto.
- Sinkkonen, Jari. Pienistä pojista kunnon miehiä. 1990. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Kehittämissuosituksat neuvoloille. Julkaisuja 2004. Helsinki: Edita Oyj.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Viitattu 2.2.2011. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1066285
- Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Alle kouluikäinen lapsi ja ehkäisevä työ. Viitattu 29.3.2011. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/lalle_kouluikaiset/

- Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevän työn toteuttaminen. Viitattu 29.3.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/toteuttaminen/>
- Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevä työ. Viitattu 29.3.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>
- Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Esimerkkejä ehkäisevän lastensuojelun toimintamuodoista. Viitattu 29.3.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevalastensuojelu/toimintamuotoja/>
- Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö. Viitattu 29.3.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>
- Särkelä, Sirkka 2009. Sosiaali- ja terveystaloudellinen muutos ja kunta-järjestöyhteistyö. Teoksessa Simola, Jaana (toim.) Järjestöjen rooli kuntakentän rakennemuutoksissa. Päijät-Hämeen palvelurakennemuutos-projekti. Päijät-Hämeen liitto A175*2009. Lahti: Päijät-Hämeen liitto. 9-17.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 2011. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Perhekeskus. Viitattu 19.2.2011. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus
- Tilastokeskus 2011. Lapsiperhe. Viitattu 13.3.2011. <http://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>
- Tilastokeskus 2011. Pienituloisuus ja koettu taloudellinen ahdinko. Viitattu 14.3.2011. http://www.stat.fi/til/tjt/2006/tjt_2006_2008-05-16_kat_005.html
- Tilastokeskus 2011. Yksinhuoltajilla ja yhden hengen talouksilla suurin köyhyysriski. Viitattu 14.3.2011. http://www.stat.fi/til/tjt/2007/tjt_2007_2009-01-19_kat_003_fi.html
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Viitala, Riita & Kekkonen, Marjatta & Paavola, Auli 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2008:12. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta & Peltosalmi Juha & Eronen, Anne 2007. Järjestöbarometri 2007. Viitattu 25.3.2011 Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. http://www.stkl.fi/JB07_kalvot.pdf

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry 2011. Yksinhuoltajien köyhyyden taustalla työttömyys. Viitattu 13.3.2011. <http://www.yvpl.fi/index.php?sivu=tilastot>

8 LIITTEET

Liite 1 kyselylomake

4/2011

ASIAKASKYSELY PERHETUVAN AVOIMEEN PÄIVÄTOIMINTAAN OSALLISTUVILLE PERHEILLE

Kyselyn tuloksia hyödynnetään Perhetuvan toiminnan kehittämisessä.

Valitkaa sopivin vaihtoehto laittamalla rasti viivalle:

KÄYNTIKERTOJEN MÄÄRÄ JA AUKIOLOAJAT:

- 1 Käymme Perhetuvalla 3-4 kertaa viikossa_____
- Käymme Perhetuvalla 1-2 kertaa viikossa_____
- Käymme Perhetuvalla harvemmin kuin kerran viikossa_____
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?:_____
- _____
- 2 Mielestäni Perhetuvan aukioloajat tiistaista perjantaihin kello 9:00 –
14:00 ovat tarpeisiimme sopivat_____
- Perhetupa voisi olla auki myös maanantaisin_____
- Perhetupa voisi olla auki myös arki-iltaisoin_____
- Perhetupa voisi olla auki myös viikonloppuisin_____
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?:_____
- _____

TILAT JA VRIKKEET:

- 3 Perhetuvan tilat ovat toimivat ja sopivan kokoiset_____
- Perhetuvan tilat ovat ahtaat ja liian pienet_____
- Perhetuvan tilat ovat liian suuret_____
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?: _____
- _____
- 4 Perhetuvan lapsille tarjoamat leikki- ja askartelumahdollisuudet
ovat riittävät_____
- Perhetuvalla voisi olla lapsille enemmän virikkeitä, mitä?:_____
- _____
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?:_____
- _____
- 5 Perhetuvalla on riittävästi tarjolla ohjattua ohjelmaa_____
- Perhetuvalla on liian vähän ohjattua ohjelmaa_____
- Haluaisitko itse toteuttaa lapsille suunnattua ohjelmaa yksin tai
muiden vanhempien kanssa, mitä?_____
- _____

HARJOITTELIJAT JA OPISKELIJAT:

- 6 Harjoittelijoita on liikaa Perhetuvalla_____
- Harjoittelijoita on liian vähän Perhetuvalla_____
- Harjoittelijoita on sopivasti Perhetuvalla_____
- 7 Harjoittelijat eivät vaikuta Perhetuvan ilmapiiriin_____
- Harjoittelijoilla on positiivinen vaikutus Perhetuvan ilmapiiriin_____
- Harjoittelijoilla on negatiivinen vaikutus Perhetuvan ilmapiiriin_____

- 8 Harjoittelijan rooliin Perhetuvalla kuuluu lasten kanssa leikkiminen_____
- Harjoittelijan rooliin Perhetuvalla kuuluu lasten vahtiminen ja tarvittaessa lasten tekemisiin puuttuminen_____
- Harjoittelijan rooliin kuuluu niin keskustelu vanhempien kanssa kuin lasten kanssa leikkiminen_____

PALVELUOHJAUS:

- 9 Olen saanut Perhetuvalla käydessäni henkilökunnalta tietoa tarvittaessa mahdollisista muista perhepalveluista_____
- En ole saanut haluamaani ohjausta henkilökunnalta kaipaamallani tavalla_____
- En ole kokenut tarvetta saada tietoa muista palveluista_____
- Jokin muu vaihtoehto, mikä?:_____
- _____
- 10 Perhetuvalla on riittävästi lapsiperheiden palveluiden esitteitä_____
- Esitteitä ei ole tarpeeksi_____
- En ole tutustunut esitteiden valikoimaan_____

PERHETUVAN TILAPÄINEN LASTENHOITO:

- 11 Kuinka usein käytätte lastenhoitopalvelua?_____
- 12 Lastenhoitoa on tarjolla riittävän usein (ti, to, pe klo 9:30 14:00)_____
- Lastenhoitoa on tarjolla liian harvoin_____
- 13 Saan lapselleni paikan Lastenhoitoon yleensä haluamalleni ajankohdalle_____
- Lastenhoidon paikat ovat usein täynnä niitä tiedustellessani_____

Liite 2: Saatekirje

Hyvät Perhetuvan asiakkaat

Tällä kyselyllä selvitetään asiakasperheiden näkemyksiä ja tyytyväisyyttä Perhetuvan toimintaa kohtaan. Kyselyyn vastataan nimettömänä. Vastauksenne ovat tärkeässä asemassa Perhetuvan toiminnan kehittämistä ajatellen. Lisäksi vastauksia hyödynnetään Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyössäni, jossa perehdyn lapsiperheiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen. Opinnäytetyöni valmistuu Toukokuun 2011 aikana, jonka jälkeen se toimitetaan Perhetuvalle asiakkaiden nähtäväksi.

Kiitos ajastanne!

Keväisin terveisin:

Yhteisöpedagogi-opiskelija Anna-Maria Hyrkäs